

ระบบส่งเสริมการเกษตร

(Training and Visit System : T & V System)

กิจกรรมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop : RW) ครั้งที่ 2

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2569

 วันที่ 22 - 23 มิถุนายน 2569

 ณ โรงแรมเดอะคอนวิเนียน ขอนแก่น
ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

ส่งเสริม

แลกเปลี่ยนเรียนรู้

พัฒนาศักยภาพ

สู่เกษตรกรไทย
อย่างยั่งยืน

โดย กลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ
สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 4 จังหวัดขอนแก่น

กิจกรรมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop : RW)
ครั้งที่ ๒ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙

วันที่ ๒๒ - ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๙

โดย

กลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ
สำนักงานส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตรที่ ๔ จังหวัดขอนแก่น

ณ โรงแรมเดอะคอนวีเนียน ขอนแก่น
ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

คำนำ

การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรในระดับเขต (Regional Workshop : RW) เป็นกิจกรรมหนึ่งของโครงการพัฒนาเครือข่ายงานส่งเสริมการเกษตร (ระบบส่งเสริมการเกษตร) ขับเคลื่อนการทำงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับเขต ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ การขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมการเกษตรที่สำคัญ การกำหนดแผนการปฏิบัติงาน การติดตาม นิเทศงาน พร้อมทั้งการสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ ๔ จังหวัดขอนแก่น จึงได้ดำเนินการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop : RW) ครั้งที่ ๒ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การชี้แจงทำความเข้าใจ การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และการเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานส่งเสริมการเกษตร ภายในกรมส่งเสริมการเกษตร รวมทั้งเป็นเวทีในการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เป็นประเด็นเร่งด่วนของการดำเนินงานในพื้นที่ที่เกิดขึ้น อันจะส่งผลต่อการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรประสบความสำเร็จเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

กันยายน ๒๕๖๙

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	๗
สารบัญตาราง	ค
สารบัญภาพ	ง
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญ	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของผลงาน	๑
๑.๓ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑
๑.๔ ขอบเขต	๒
บทที่ ๒ เอกสารที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ ระบบส่งเสริมการเกษตร (T & V System)	๓
๒.๒ วิธีการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร (T & V System)	๑๒
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการ	
๓.๑ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop : RW)	๒๕
๓.๒ การประเมินผล	๒๖
บทที่ ๔ ผลการดำเนินงาน	
๔.๑ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop: RW) ครั้งที่ ๒ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙	๒๗
๔.๒ ผลการประเมินความพึงพอใจการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop: RW) ครั้งที่ ๒ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙	๓๗
บรรณานุกรม	๔๒
ภาคผนวก	
แบบประเมินความพึงพอใจการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop: RW) ครั้งที่ ๒ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙	๔๔

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๑ สรุปประเด็นการถ่ายทอดความรู้ (Training)	๗
ตารางที่ ๒ ตารางการปฏิบัติงานในพื้นที่	๑๖
ตารางที่ ๓ จำนวนผู้ตอบแบบประเมินจำแนกตามเพศ	๓๗
ตารางที่ ๔ จำนวนผู้ตอบแบบประเมินจำแนกตามอายุ	๓๘
ตารางที่ ๕ จำนวนผู้ตอบแบบประเมินจำแนกตามประสบการณ์ในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร	๓๘
ตารางที่ ๖ จำนวนผู้ตอบแบบประเมินจำแนกตามประเภทหน่วยงาน	๓๘
ตารางที่ ๗ จำนวนผู้ตอบแบบประเมินความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจ/การนำไปใช้ ต่อการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้	๓๙

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ ๑	กรอบการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตร (Training and Visit System)	๓
ภาพที่ ๒	การถ่ายทอดความรู้ (Training)	๖
ภาพที่ ๓	การเยี่ยมเยียน (Visiting)	๙
ภาพที่ ๔	การสนับสนุน (Supporting)	๑๐
ภาพที่ ๕	การนิเทศงาน (Supervision)	๑๑

บทที่ ๑

บทนำ

๑. หลักการและเหตุผล

กรมส่งเสริมการเกษตรมีระบบส่งเสริมการเกษตรเป็นหลักในการดำเนินงาน คือ ระบบการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน (Training and Visit System : T & V System) ซึ่งจะมีการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับต่างๆ ผ่านเวทีตามระบบส่งเสริมการเกษตร ซึ่งการเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานส่งเสริมการเกษตร ทั้งภายในกรมส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานวิชาการหรือวิจัยอื่นๆ โดยจัดให้มีเวทีตามระบบส่งเสริมการเกษตร ให้เจ้าหน้าที่ได้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรที่ประสบความสำเร็จ เป็นเวทีเชื่อมโยงวิชาการจากแหล่งความรู้ทางวิชาการไปสู่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งการจัดเวทีเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทั้งในส่วนกลาง เขต จังหวัด และอำเภอกับหน่วยงานวิชาการต่าง ๆ โดยมีกลไกในการขับเคลื่อน คือ คณะกรรมการส่วนกลางเขต และคณะทำงานความร่วมมือระดับจังหวัด เพื่อบริหารการขับเคลื่อนการพัฒนาเครือข่ายให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ ๔ จังหวัดขอนแก่น โดยกลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ ดำเนินการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต ครั้งที่ ๒ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๔ ณ โรงแรมเดอะคอนวินเนียน ขอนแก่น มีผู้เข้าร่วม ๑๐๔ คน ประกอบด้วยผู้บริหาร เจ้าหน้าที่หน่วยงานระดับเขต ศูนย์ปฏิบัติการ ศูนย์ขยายพันธุ์พืช สำนักงานเกษตรจังหวัด วิทยากร และคณะผู้จัดเวทีดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อให้บุคลากรมีพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ชี้แจงทำความเข้าใจ นำเสนอผลงาน และร่วมกันแก้ไขปัญหา ตลอดจนสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานวิจัย และส่งเสริมการนำผลงานวิจัย/วิชาการไปใช้ประโยชน์

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ชี้แจงทำความเข้าใจ การนำเสนอผลงาน และการแก้ไขปัญหาต่างๆ

๒.๒ เพื่อสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมการนำผลงานวิจัย/ผลงานวิชาการไปใช้ประโยชน์

๓. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๓.๑ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ชี้แจงทำความเข้าใจ การนำเสนอผลงาน และการแก้ไขปัญหาต่างๆ

๓.๒ สามารถสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมการนำผลงานวิจัย/ผลงานวิชาการไปใช้ประโยชน์

๔. ขอบเขตการศึกษา

๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบุคลากรของกรมส่งเสริมการเกษตรทุกระดับทั้งในด้านสมรรถนะ วิชาการ และการบริหารจัดการโครงการ โดยใช้เวทีตามระบบส่งเสริมการเกษตรที่จัดขึ้นในทุกระดับ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ การชี้แจงทำความเข้าใจ การมีส่วนร่วมในการนำเสนอและแก้ไขปัญหาต่างๆ ของผู้เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop : RW) ครั้งที่ ๒ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙

๔.๒ ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ ๔ จังหวัดขอนแก่น ผู้อำนวยการกลุ่ม สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ ๔ จังหวัดขอนแก่น เจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ ๔ จังหวัดขอนแก่น ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการ ผู้อำนวยการศูนย์ขยายพันธุ์พืชเกษตรจังหวัด หัวหน้ากลุ่ม เจ้าหน้าที่ สำนักงานเกษตรจังหวัด วิทยากรบุคคลภายนอก และคณะผู้จัดสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ ๔ จังหวัดขอนแก่น รวมจำนวน ๑๐๘ คน

บทที่ ๒ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ระบบส่งเสริมการเกษตรได้มีการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินการตามสถานการณ์ มาโดยลำดับ จนถึงปัจจุบันซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ข้อจำกัดของทรัพยากรและกำลังคน (เจ้าหน้าที่) ที่มีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น จึงได้มีการปรับปรุงและพัฒนากระบวนส่งเสริมการเกษตร เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และข้อจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่ โดยยังคงยึดระบบการฝึกอบรมและการเยี่ยมเยียนเกษตรกร (T & V System) เป็นหลักในการดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งแจ้งทำความเข้าใจ การนำเสนอผลงาน และแนวทางการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานต่างๆ รวมทั้งสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมการนำผลงานวิจัย/ผลงานวิชาการไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑. ระบบส่งเสริมการเกษตร (T & V System)

ระบบส่งเสริมการเกษตรที่ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงใหม่ ยังคงยึดแนวทางของ T & V System โดยประกอบไปด้วย ๕ องค์ประกอบ ดังนี้

- ๑.๑ การถ่ายทอดความรู้ (Training)
- ๑.๒ การเยี่ยมเยียน (Visiting)
- ๑.๓ การสนับสนุน (Supporting)
- ๑.๔ การนิเทศงาน (Supervision)
- ๑.๕ การจัดการข้อมูล (Data management)

ซึ่งมีเป้าหมายการดำเนินการใน ๒ ประเด็น คือ งานตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และงานตามภารกิจของกรมส่งเสริมการเกษตร

ภาพที่ ๑ กรอบการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตร (Training and Visit System)

โดยรายละเอียดการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

๑.๑ การถ่ายทอดความรู้ (Training)

เป็นระบบที่มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบุคลากรของกรมส่งเสริมการเกษตรทุกระดับทั้งในด้านสมรรถนะ วิชาการ และการบริหารจัดการโครงการ โดยใช้เวทีตามระบบส่งเสริมการเกษตรที่จัดขึ้นในทุกระดับ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ การชี้แจงทำความเข้าใจ การมีส่วนร่วมในการนำเสนอและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งมีประเด็นการถ่ายทอดความรู้ ดังนี้

๑) ด้านสมรรถนะ

การพัฒนานักส่งเสริมการเกษตรในด้านสมรรถนะ มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างให้นักส่งเสริมการเกษตรในทุกระดับ มีอัตลักษณ์ของนักส่งเสริมการเกษตรทัศนคติที่ดีในงานส่งเสริมการเกษตรมีศักยภาพและทักษะนำไปใช้พัฒนางานส่งเสริมการเกษตร

โดยกรมส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่พัฒนาบุคลากรระดับบริหาร ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร และเกษตรจังหวัด ให้เป็นนักบริหารแผนงาน/โครงการ รวมถึงการพัฒนาทีมในกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้อำนวยการกลุ่ม และนักวิชาการระดับชำนาญการพิเศษ รวมทั้งผู้อำนวยการกลุ่มจากสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร และหัวหน้ากลุ่มจากสำนักงานเกษตรจังหวัด สู่การเป็นนักนิเทศงาน และผู้สอนงาน (Coaching) ได้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดปัญหาในการปฏิบัติงานของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตร และหลักสูตร Coaching ซึ่งพัฒนาทักษะการสอนงาน เพื่อเป็นหัวหน้างานที่สอนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำศักยภาพของลูกน้องมาใช้ในการทำงานได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ยังต้องมีการพัฒนาผู้ที่ได้เลื่อนขึ้นสู่ตำแหน่งเกษตรอำเภอ และหัวหน้ากลุ่ม ผู้อำนวยการกลุ่ม ให้มีสมรรถนะในการเป็นหัวหน้าที่ดี มีความสามารถในการบริหารแผนงาน/โครงการพร้อมกับการบริหารคนให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพบรรลุเป้าหมาย

ส่วนสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร จะต้องทำหน้าที่พัฒนาหัวหน้ากลุ่มจากสำนักงานเกษตรจังหวัด และผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ซึ่งมีหน้าที่ในการกำกับดูแลการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ให้เป็นนักปฏิบัติการตามแผนงาน/โครงการ และนอกจากนี้จะต้องพัฒนานักส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ทั้งจากสำนักงานเกษตรจังหวัดและอำเภอให้เป็นนักส่งเสริมการเกษตรมืออาชีพ มีความพร้อมในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ได้

ทั้งนี้ ในแต่ละระดับจะมีการสร้างทีมวิทยากรหลัก (TOT : Training of Trainer) เพื่อนำไปขยายผลในพื้นที่

๒) ด้านวิชาการ

การพัฒนาถ่ายทอดความรู้ด้านวิชาการ เพื่อเพิ่มเติมองค์ความรู้ต่างๆ ในงานส่งเสริมการเกษตร รวมทั้งความรู้จากงานวิจัย และเทคโนโลยีใหม่ให้นักส่งเสริมการเกษตร ซึ่งความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ๆ เหล่านี้สามารถนำไปถ่ายทอดให้เกษตรกร เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตร รวมถึงการสร้างนวัตกรรมทางการเกษตร

โดยทีมงานจากกรม เขต และศูนย์ปฏิบัติการ ทำหน้าที่พัฒนา หัวหน้ากลุ่ม และนักส่งเสริมการเกษตรจากสำนักงานเกษตรจังหวัด และผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการ ให้มีความสามารถ

ในการพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรเกษตรกรได้ ทั้งด้านการผลิตพืช และสถาบันเกษตรกร (นักจัดการด้านพืช/สถาบันเกษตรกร) ผ่านเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับกรม (NW) และ ระดับเขต (RW)

ศูนย์ปฏิบัติการทำหน้าที่ถ่ายทอดเทคโนโลยี ความรู้จากงานวิจัย และนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตพืช ให้แก่นักส่งเสริมการเกษตรจากสำนักงานเกษตรจังหวัดและอำเภอ เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นนักจัดการด้านพืช

นอกจากนี้สำนักงานเกษตรจังหวัด จะต้องพัฒนานักส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ และตำบล โดยถ่ายทอดความรู้ตามบริบท และสถานการณ์ในพื้นที่ขณะนั้น โดยใช้เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับจังหวัด/ระดับอำเภอ (PW/DW)

๓) ด้านแผนงานโครงการ

เป็นรูปแบบในการพัฒนาบุคลากรในเชิงการบริหาร พร้อมทั้งขับเคลื่อนการทำงานส่งเสริมการเกษตรไปพร้อมกัน

โดยกรมส่งเสริมการเกษตร จะจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับประเทศ (National Workshop: NW) จำนวน ๒ ครั้งต่อปี โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร และเกษตรจังหวัด เพื่อเป็นเวทีในการทำความเข้าใจเนื้อหา สาร และแนวทางการดำเนินโครงการ รวมถึงสรุปบทเรียนผลการดำเนินการ ปัญหา อุปสรรค ในงานส่งเสริมการเกษตร นอกจากนี้ทุกเดือนจะมีการประชุมผู้บริหารกรมส่งเสริมการเกษตร และถ่ายทอดผ่านระบบ Video Conference กับหน่วยงานในส่วนภูมิภาค

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรในแต่ละเขต ใช้เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop : RW) เพื่อให้หัวหน้ากลุ่ม นักส่งเสริมการเกษตรจากสำนักงานเกษตรจังหวัด นักส่งเสริมการเกษตรจากสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร และผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการร่วมกันวางแผน ขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตร พุดคุย ประเด็นต่างๆ ที่พบจากการติดตามนิเทศงาน และสรุปบทเรียนการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร และมีเวทีประชุมเกษตรจังหวัดและหัวหน้าส่วนราชการระดับเขตเพื่อเป็นการถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติและขับเคลื่อนงานด้วย

สำนักงานเกษตรจังหวัด ใช้เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับจังหวัด (Provincial Workshop: PW) เพื่อให้เกษตรอำเภอ หัวหน้ากลุ่มฝ่าย และนักส่งเสริมการเกษตรในสำนักงานเกษตรจังหวัดร่วมกันทำความเข้าใจ วางแผนการขับเคลื่อนงานโครงการส่งเสริมการเกษตรต่างๆ และเวทีการประชุมต่างๆ (Provincial Meeting : PM, Monthly Meeting : MM) เพื่อใช้ในการพัฒนาเชิงบริหารภายในจังหวัด เวทีการประชุมประจำเดือน (MM) สำนักงานเกษตรจังหวัดต้องเชิญผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการที่รับผิดชอบในพื้นที่ตนเองมาร่วมประชุม เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทาง และวางแผนการขับเคลื่อนงานด้วย

ในระดับพื้นที่ เกษตรอำเภอ และนักส่งเสริมการเกษตรในสำนักงานเกษตรอำเภอ ใช้เวทีการประชุมสำนักงานเกษตรอำเภอ (District Meeting : DM) ทุกเดือน ในการส่งต่อนโยบายสู่การปฏิบัติงานในพื้นที่ และใช้เวทีการประชุมประจำสัปดาห์ (Weekly Meeting : WM) โดยอาจจะกำหนดจัดทุกเช้าวันจันทร์ (ปรับตามความเหมาะสม) เพื่อร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วางแผนกลยุทธ์ในการทำงาน พุดคุยแลกเปลี่ยนปัญหา อุปสรรค ในงานส่งเสริมการเกษตร และร่วมคิดแนวทางปรับปรุงพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ต่อไป

โดยจะมีการถ่ายทอดความรู้ผ่านเวทีระบบส่งเสริมการเกษตร ดังนี้

เวทีประชุมเพื่อการบริหาร (Meeting) มีเป้าหมายของการประชุมเพื่อกำกับควบคุม ดูแล ติดตามความก้าวหน้า และขับเคลื่อนแผนงานโครงการ พร้อมทั้งนำเสนอปัญหา/อุปสรรคเพื่อร่วมกัน หาทางแก้ไขในทุกระดับ

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Workshop) จะดำเนินการเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ชี้แจงแผนงานโครงการ การบริหารจัดการ นำเสนอผลงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านวิชาการเทคโนโลยีนวัตกรรมในงานส่งเสริมการเกษตร เช่น เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต/จังหวัด/อำเภอ

เวที Technical Workshop : TW

เวทีการฝึกอบรม (Training) จะเป็นการถ่ายทอดความรู้เพื่อการพัฒนาทักษะ และศักยภาพของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ประกอบด้วยการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหาร การพัฒนาสมรรถนะผู้นิเทศ/ผู้สอนงาน และการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นในการส่งเสริมการเกษตร เช่น นักส่งเสริมการเกษตรมืออาชีพ นักยุทธศาสตร์ เป็นต้น

ภาพที่ ๒ การถ่ายทอดความรู้ (Training)

ตารางที่ ๑ สรุปประเด็นการถ่ายทอดความรู้ (Training)

ที่	เรื่อง	ประเด็นการพัฒนา	วิทยากร	บุคคลเป้าหมาย	เป้าหมายที่ต้องการให้เกิด	ช่องทาง/เครื่องมือ/วิธีการ	ช่วงเวลา
๑.	สมรรถนะ	- ทักษะ - ทัศนคติ - อัตลักษณ์ - องค์ความรู้ - ฯลฯ	กรม	ผอ.สสท./เกษตรจังหวัด	นักบริหารแผนงาน/โครงการ	เวทีผู้บริหารกรม/สสท./จังหวัด	๑ ครั้ง/ปี
				ทีมนิเทศ/ผอ.กลุ่ม/หน.กลุ่ม	นักนิเทศ/Coaching	อบรมเฉพาะกิจ	๑ ครั้ง/ปี (พ.ย.)
				เกษตรอำเภอ/หน.กลุ่ม	นักบริหาร	อบรมเฉพาะกิจ	ตามความเหมาะสม
			เขต	หน.กลุ่ม/ผอ.ศูนย์	นักปฏิบัติการตามแผนงาน/โครงการ	อบรมเฉพาะกิจ	๓ ครั้ง/ปี
				นวส.จังหวัด/อำเภอ	นวส.มืออาชีพ	อบรมเฉพาะกิจ	๓ ครั้ง/ปี
๒.	วิชาการ (เฉพาะด้าน)	- องค์ความรู้ในงานส่งเสริมการเกษตร - ความรู้ด้านงานวิจัย/เทคโนโลยี	ทีมจากกรม/สสท./ศูนย์ปฏิบัติการ	หน.กลุ่ม/นวส.จังหวัด/ผอ.ศูนย์	นักจัดการด้านพืช/สถาบันเกษตรกร/อารักขาพืช/ยุทธศาสตร์	NW	๒ ครั้ง/ปี
						RW	๓ ครั้ง/ปี
			ศูนย์ปฏิบัติการ	นวส.จังหวัด/อำเภอ	นักจัดการด้านพืช/อารักขาพืช	TW	๓ ครั้ง/ปี
			จังหวัด	เกษตรอำเภอ/นวส.จังหวัด/อำเภอ	นักจัดการด้านพืช/สถาบันเกษตรกร/อารักขาพืช/ยุทธศาสตร์	PW	๑ ครั้ง/ปี
						DW	๖ ครั้ง/ปี
๓.	แผนงานโครงการ	- ถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติ - วางแผนการขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตร - สรุปผลการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร	กรม	ผอ.สสท./เกษตรจังหวัด	ขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตร	NW	๒ ครั้ง/ปี
						VDO Conference	๑๒ ครั้ง/ปี
			เขต	หน.กลุ่ม/นวส.จังหวัด/ผอ.ศูนย์		RW	๓ ครั้ง/ปี
				ผอ.กลุ่ม/เกษตรจังหวัด/ผอ.ศูนย์		ประชุมเกษตรจังหวัดและหัวหน้าส่วนราชการระดับเขต	๔ ครั้ง/ปี
			จังหวัด	เกษตรอำเภอ/หน.กลุ่ม/นวส.จังหวัด		PM	๑๒ ครั้ง/ปี
				เกษตรอำเภอ/นวส.จังหวัด/ อำเภอ		PW	๑ ครั้ง/ปี
				เกษตรอำเภอ/นวส.จังหวัด/ อำเภอ		DW	๖ ครั้ง/ปี
				เกษตรอำเภอ/หน.กลุ่ม/ผอ.ศูนย์		MM	๑๒ ครั้ง/ปี
			อำเภอ	เกษตรอำเภอ/นวส.อำเภอ		DM	๑๒ ครั้ง/ปี
				เกษตรอำเภอ/นวส.อำเภอ		WM	ทุกสัปดาห์

๑.๒ การเยี่ยมเยียน (Visiting)

การเยี่ยมเยียนเกษตรกรในระบบส่งเสริมการเกษตร เป็นการพบปะกับเกษตรกร ทั้งในลักษณะกลุ่มและรายบุคคล โดยมีการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ที่ชัดเจน มีวัตถุประสงค์เพื่อ ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรมีการจัดทำแผนพัฒนาตนเอง จัดให้มีการถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยี ที่เหมาะสมให้กับเกษตรกรติดตามผลการดำเนินงานโครงการต่างๆ และแก้ปัญหาของเกษตรกร ตลอดจน เป็นการประสานการบูรณาการการทำงานในทุกภาคส่วนโดยยึดพื้นที่เป็นเป้าหมายร่วมกัน โดยมีขั้นตอน ในการเยี่ยมเยียนเกษตรกร ดังนี้

๑) ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการเยี่ยมเยียน

เพื่อให้การปฏิบัติงานตามระบบเยี่ยมเยียนมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงควรมีการเตรียมการก่อนลงปฏิบัติหน้าที่ โดยวางแผนการเยี่ยมเยียนในพื้นที่เพื่อกำหนดทิศทาง เป้าหมาย วิธีการ และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน โดยวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่-คน-สินค้า พร้อมกับพิจารณาแผนพัฒนา การเกษตรระดับตำบล ปฏิทินส่งเสริมการเกษตร แผนงาน/โครงการที่ได้รับงบประมาณดำเนินการ เพื่อให้เกิด การบริหารจัดการทรัพยากรให้มีความสอดคล้องกับกลุ่มบุคคลและพื้นที่เป้าหมาย แจกแจงแผนการเยี่ยมเยียน ให้หน่วยงานภาคี เพื่อประสานการทำงานร่วมกันในการเยี่ยมเยียนเกษตรกรอย่างเป็นระบบและจัดเตรียม ความพร้อมของทีมเยี่ยมเยียนระดับอำเภอในการปฏิบัติงานตามแผนเยี่ยม โดยทีมเยี่ยมเยียนระดับอำเภอ ประกอบด้วย เกษตรอำเภอหรือนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรฯ านาญการพิเศษ ทำหน้าที่หัวหน้าทีม เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบตำบล เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ที่สามารถให้ข้อมูลต่างๆ เช่น การผลิตพืช อารักขาพืช การจัดการองค์กรเกษตรกร

๒) ขั้นตอนการเยี่ยมเยียนเกษตรกร

การเยี่ยมเยียนเกษตรกรให้เน้นการนัดพบแบบกลุ่ม เพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันของเกษตรกร ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ในประเด็นที่ตนเองสนใจมากขึ้น หากเกษตรกรมีปัญหาหรือความต้องการเฉพาะด้าน จะดำเนินการเยี่ยมเยียนเฉพาะบุคคลต่อเนื่องจาก การเยี่ยมแบบกลุ่ม ซึ่งจะมีรายละเอียดในด้านเทคนิคเฉพาะอย่าง ตามความต้องการหรือปัญหาของเกษตรกร รายนั้นๆ ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะต้องมีการติดตามแนะน าเพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง และช่วยเหลือในการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

๓) ขั้นตอนการสรุปผลการเยี่ยมเยียน

เป็นการสรุปบทเรียนและวิเคราะห์ผลการเยี่ยมเยียนของแต่ละสัปดาห์ สรุป โดยประยุกต์ใช้วิธี AAR (After Action Review) เพื่อหาความต้องการรับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตร จังหวัด เช่น การเพิ่มพูนความรู้ทักษะการทำงานด้านวิชาการ อุปกรณ์เครื่องมือ เป็นต้น

ภาพที่ ๓ การเยี่ยมเยียน (Visiting)

๑.๓ การสนับสนุน (Supporting)

การสนับสนุน (SUPPORTING) หมายถึง การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้มีขวัญกำลังใจ สมรรถนะ มีระบบวิธีการทำงาน และที่สำคัญคือต้องจัดให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีเครื่องมืออุปกรณ์ อาคารสถานที่ และยานพาหนะให้พร้อมสมบูรณ์ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นกำลังหลักในการปฏิบัติงานกับเกษตรกร เป็นที่เชื่อถือยอมรับในขีดความสามารถและมีพลังที่จะขับเคลื่อนการปฏิรูปภาคการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป โดยการสนับสนุนจะมี ๒ ประเด็น ได้แก่

๑) ด้านโครงสร้าง อุปกรณ์ และการสร้างขวัญกำลังใจ จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานเป็นการให้บริการและสนับสนุนการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพัฒนาโครงสร้างอุปกรณ์พื้นฐานในการปฏิบัติงาน (Performance) และพัฒนาระบบงานและการให้บริการ ใน ๓ ลักษณะ คือ พัฒนาระบบการปฏิบัติงานพื้นฐาน หรือ “ระบบส่งเสริมการเกษตร” พัฒนาระบบการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) และพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเชิงดิจิทัล นอกจากนี้ยังต้องมีการเพิ่มสมรรถนะ ขีดความสามารถ ความพร้อมและขวัญกำลังใจ (Competency and Reward) เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตอบสนองต่อภารกิจต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายได้

๒) ด้านวิชาการ จะมีทั้งการสนับสนุนจากหน่วยงานเฉพาะด้านภายในกรมส่งเสริมการเกษตร ทั้งในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทางการเกษตร (ICT) ในลักษณะของ Knowledge-Tank ซึ่งมีศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ศสท.) เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตรเฉพาะด้าน/สาขา ซึ่งมีกอง/สำนัก ที่ดูแลด้านวิชาการ เช่น สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร (สสจ.) และกองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย (กอป.) และศูนย์ปฏิบัติการ สนับสนุนองค์ความรู้เฉพาะด้าน ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีให้กับเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดและอำเภอ และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกกรมส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ หน่วยงานภายในกระทรวงเกษตรฯ และเครือข่ายวิจัยให้การสนับสนุนเทคโนโลยี การพัฒนาองค์ความรู้ และการถ่ายทอดองค์ความรู้/เทคโนโลยีให้แก่เจ้าหน้าที่ โดยการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เพื่อให้สามารถนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ พร้อมทั้งสามารถร่วมกับหน่วยงานวิจัยจัดทำงานวิจัยและ/หรือการทำงานวิจัยในงานประจำ (R๒R) ที่สามารถแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

ภาพที่ ๔ การสนับสนุน (Supporting)

๑.๔ การนิเทศงาน (Supervision)

เพื่อให้การดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กรมส่งเสริมการเกษตร จึงใช้การนิเทศงานเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน กระตุ้นเร่งรัด และติดตามการดำเนินงานในพื้นที่ว่ามีความสำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์และมีประสิทธิผลหรือไม่ ตลอดจนเป็น การสนับสนุนการปฏิบัติงานในพื้นที่ให้สามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคได้อย่างรวดเร็ว มีการให้ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนปฏิบัติงานต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนิเทศงานเป็นเครื่องมือซึ่งจะต้องมีการดำเนินงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้นิเทศงาน และเจ้าหน้าที่ผู้รับการนิเทศงาน เพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จ

ที่กำหนดไว้ โดยยึดหลักการนิเทศงานที่มุ่งการส่งเสริมสนับสนุนมากกว่าการควบคุมให้ทำตามคำสั่ง และการประสานบูรณาการทางานร่วมกันทั้งระดับนโยบายและระดับการปฏิบัติงานในพื้นที่

โดยการนิเทศงานจะมี ๒ ระดับ คือ การนิเทศงานระดับส่วนกลาง/เขต ซึ่งจะมีการดำเนินการนิเทศงานปีละ ๓ ครั้ง และการนิเทศงานระดับจังหวัดจะมีการดำเนินการปีละ ๖ ครั้ง โดยจะกำหนดประเด็นการนิเทศ ดังนี้

- งานตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- งานตามภารกิจของกรมส่งเสริมการเกษตร
- การขับเคลื่อนระบบส่งเสริมการเกษตร
- การบริหารงานสำนักงานและการบริหารงานงบประมาณโครงการ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนิเทศงานนั้น

- เจ้าหน้าที่ทุกระดับในทุกจังหวัดได้รับการนิเทศงานทำให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร
- เจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติงานไปอย่างมีประสิทธิภาพได้รับการสนับสนุนและช่วยแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ อย่างรวดเร็วและถูกต้อง
- การดำเนินงานตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และตามภารกิจของกรมส่งเสริมการเกษตรบรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้

ภาพที่ ๕ การนิเทศงาน (Supervision)

๑.๕ การจัดการข้อมูล (Data Management)

การทำงานส่งเสริมการเกษตรเป็นการทำงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับครัวเรือนเกษตรกร ระดับกลุ่ม ระดับตำบล และระดับเหนือขึ้นไป ซึ่งจำเป็นจะต้องให้ทุกระดับมีข้อมูลเป็นของตนเอง โดยเริ่มจากการค้นหาชนิดหรือประเภทของข้อมูลที่มีความจำเป็นต้องรู้และใช้ เพื่อให้แต่ละระดับได้มีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และใช้ประโยชน์ในการจัดการและพัฒนา ตลอดจนการใช้ข้อมูลเพื่อเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงหรือบูรณาการร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องที่จะให้การสนับสนุน หรือใช้ข้อมูลสำหรับการตัดสินใจของหน่วยงานต่างๆ ในการวางแผนและการพัฒนา

การจัดการข้อมูล (Data Management) แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ

๑. การจัดการข้อมูลสารสนเทศ เป็นการทำให้มีระบบจัดการฐานข้อมูลต่างๆ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนงาน/โครงการ ตลอดจนการพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรได้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรและเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ โดยมีการสร้างระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีมาตรฐาน รวมทั้งการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค และจัดทำเป็นสารสนเทศสำหรับให้บริการด้านข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การจัดทำระบบภาวะการณ์ผลิตพืชรายเดือน/ทะเบียนเกษตรกร/ฐานข้อมูลด้านการเกษตร

๒. การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร จะทำให้การดำเนินการพัฒนาตรงกับความต้องการของเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และไม่เกิดความซ้ำซ้อน แบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และแผนการผลิตของเกษตรกร ซึ่งจะมีทั้งแผนการผลิตระดับกลุ่ม และแผนการผลิตของเกษตรกรรายบุคคล (IFPP : Individual Farm Production Plan)

๒. วิธีการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร (T & V System)

๒.๑ วิธีการปฏิบัติงานการถ่ายทอดความรู้ (Training)

แนวทางการถ่ายทอดความรู้ (Training) เป็นการพัฒนาศักยภาพผ่านเวทีต่างๆ ตามระบบส่งเสริมการเกษตร ที่จัดขึ้นในทุกระดับ เพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ การชี้แจงทำความเข้าใจ การมีส่วนร่วมในการนำเสนอและแก้ไขปัญหาต่างๆ คือ

๑) การประชุมเพื่อการบริหาร (Meeting)

๑.๑) ประชุมผู้บริหารระดับกรม

สำนักงานเลขาธิการกรมจัดประชุมผู้บริหารระดับกรม บุคคลเป้าหมายประกอบด้วย อธิบดี รองอธิบดี ผู้อำนวยการกอง/สำนัก ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ ๑ – ๙ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และเกษตรกรกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีการถ่ายทอดผ่านระบบ VDO Conference ไปยังส่วนภูมิภาค โดยมีเกษตรจังหวัดร่วมรับฟัง ปีละ ๑๒ ครั้ง (สัปดาห์สุดท้ายของทุกเดือน) เพื่อกำกับ ควบคุม ดูแล และขับเคลื่อนงานตามนโยบายและบริหารจัดการแผนงานโครงการ พร้อมทั้งนำเสนอปัญหา อุปสรรคเพื่อร่วมกันหาทางแก้ไข

๑.๒) ประชุมสำนักงานประจำเดือน (กอง/สำนัก สสท. จังหวัด อำเภอ)

หน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ กอง/สำนัก สสท. จังหวัด อำเภอ จัดประชุมสำนักงานประจำเดือน บุคคลเป้าหมายประกอบด้วย ผู้บริหารของหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ทุกคนในหน่วยงาน ปีละ ๑๒ ครั้ง (สัปดาห์สุดท้ายของเดือน) เพื่อติดตามความก้าวหน้าการขับเคลื่อนงานตามนโยบายและบริหารจัดการแผนงานโครงการของหน่วยงาน

๑.๓) ประชุมเกษตรจังหวัดและหัวหน้าส่วนราชการระดับเขต

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรจัดประชุม บุคคลเป้าหมาย ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ สสก. ผู้อำนวยการกลุ่ม เกษตรจังหวัด ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการที่รับผิดชอบพื้นที่จังหวัดนั้น ๆ อย่างน้อยไตรมาสละ ๑ ครั้ง เพื่อติดตามความก้าวหน้าการขับเคลื่อนงานตามนโยบายและบริหารจัดการแผนงานโครงการระดับเขต

๑.๔) ประชุมเกษตรอำเภอประจำเดือน (Monthly Meeting : MM)

สำนักงานเกษตรจังหวัดจัดประชุมเกษตรอำเภอทุกอำเภอ บุคคลเป้าหมายประกอบด้วย เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ และหัวหน้ากลุ่ม ปัสะ ๑๒ ครั้ง (สัปดาห์ที่ ๔) เพื่อติดตามความก้าวหน้าการขับเคลื่อนงานตามนโยบายและบริหารจัดการแผนงานโครงการระดับจังหวัด แก้ไขปัญหาแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหา

๑.๕) ประชุมเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอประจำสัปดาห์ (Weekly Meeting : WM)

สำนักงานเกษตรอำเภอจัดประชุม บุคคลเป้าหมายประกอบด้วย เกษตรอำเภอ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในอำเภอทุกสัปดาห์ (วันจันทร์) เพื่อประชุมทีมสำนักงานเกษตรอำเภอ ทบทวนผลการดำเนินงานในสัปดาห์ที่ผ่านมา ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย และวางแผนการทำงานในสัปดาห์ต่อไป (หากตรงกับสัปดาห์ที่มีการประชุมสำนักงานเกษตรอำเภอประจำเดือน สามารถจัดประชุมพร้อมกันได้)

๒) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Workshop)

๒.๑) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับประเทศ (National Workshop : NW)

กรมส่งเสริมการเกษตรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปีละ ๒ ครั้ง (เดือนตุลาคม และกันยายน) บุคคลเป้าหมายประกอบด้วย อธิบดี รองอธิบดี ผู้อำนวยการกอง/สำนัก ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้อำนวยการ สสก. เกษตรจังหวัด ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการ หัวหน้ากลุ่ม

การจัดเวทีฯ ครั้งที่ ๑ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ชี้แจงนโยบาย/แผนงาน โครงการประจำปี และการจัดเวทีฯ ครั้งที่ ๒ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการเกษตร และนำเสนอผลงาน วิชาการส่งเสริมการเกษตรและแนวทางการพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร

๒.๒) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop : RW)

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปีละ ๓ ครั้ง (เดือนพฤศจิกายน มีนาคม สิงหาคม) บุคคลเป้าหมายประกอบด้วย ผู้อำนวยการ สสก. เกษตรจังหวัด ผู้อำนวยการกลุ่ม หัวหน้ากลุ่ม ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการที่รับผิดชอบพื้นที่จังหวัดนั้นๆ

การจัดเวทีฯ ครั้งที่ ๑ เพื่อชี้แจงแผนงานโครงการ เพิ่มเติมองค์ความรู้ ที่จำเป็นและเร่งด่วน ครั้งที่ ๒ เพื่อติดตาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพิ่มเติมองค์ความรู้ที่จำเป็นและเร่งด่วน และครั้งที่ ๓ เพื่อสรุปผลการดำเนินงานโครงการ เพิ่มเติมองค์ความรู้ที่จำเป็น/เร่งด่วน

๒.๓) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการ (Technical Workshop : TW)

ศูนย์ปฏิบัติการจัดการถ่ายทอดความรู้เพื่อเพิ่มความรู้เฉพาะด้านวิชาการเกษตร ต่างๆ (เฉพาะด้าน) ตามแผนพัฒนาการเกษตรระดับจังหวัดที่สอดคล้องกับภารกิจของศูนย์ปฏิบัติการ บุคคลเป้าหมายประกอบด้วย นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัด/อำเภอ

๒.๔) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับจังหวัด (Provincial Workshop : PW)
สำนักงานเกษตรจังหวัดจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปีละ ๑ ครั้ง (สัปดาห์ที่ ๓ ของเดือนพฤศจิกายน)
บุคคลเป้าหมายประกอบด้วย เกษตรอำเภอ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัด/อำเภอ
เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจนโยบาย/แผนงานโครงการและแนวทางการปฏิบัติงาน
ประจำปีของสำนักงานเกษตรจังหวัด รวมทั้งเพื่อเพิ่มความรู้เฉพาะด้านวิชาการเกษตรต่างๆ (เฉพาะด้าน)
และเติมเต็มองค์ความรู้ต่างๆ ที่สอดคล้องกับการเกษตรในพื้นที่

๒.๕) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับอำเภอ (District Workshop : DW)
สำนักงานเกษตรอำเภอทุกอำเภอหมุนเวียนเป็นเจ้าภาพจัดเวทีแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดทำหน้าที่อำนวยความสะดวก ทั้งนี้สามารถแบ่งสายอำเภอได้ตาม
ความเหมาะสม กำหนดจัดปีละ ๔ ครั้ง (ไตรมาสละ ๑ ครั้ง สัปดาห์ที่ ๓) บุคคลเป้าหมายประกอบด้วย
เกษตรอำเภอ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัด/อำเภอ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการเกษตรต่างๆ
(เฉพาะด้าน) แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานแผนการโครงการ และปัญหาของ
เกษตรกร

๓) การฝึกอบรม (Training) เป็นการฝึกอบรมเฉพาะกิจเพื่อพัฒนาสมรรถนะของ
เจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ ดังนี้

๓.๑) การพัฒนาสมรรถนะผู้บริหาร
กรมส่งเสริมการเกษตรจัดอบรม ปีละ ๑ ครั้ง บุคคลเป้าหมายประกอบด้วย
ผู้อำนวยการกอง/สำนัก ผู้อำนวยการ สสท. เกษตรจังหวัด หัวหน้ากลุ่ม ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการ (ที่ได้รับ
การแต่งตั้งใหม่) ผู้การเป็นนักบริหารแผนงาน/โครงการ

๓.๒) การพัฒนาสมรรถนะผู้นิเทศ/ผู้สอนงาน
กรมส่งเสริมการเกษตรจัดอบรม ปีละ ๑ ครั้ง (เดือนพฤศจิกายน)
บุคคลเป้าหมายประกอบด้วย ทีมนิเทศ ระดับกรม/เขต/จังหวัด เพื่อพัฒนาสมรรถนะบุคลากรสู่การเป็นนัก
นิเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดปัญหาในการปฏิบัติงานของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรให้บรรลุ
เป้าหมาย รวมทั้งเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตร และหลักสูตรผู้สอนงาน
นักส่งเสริมการเกษตร (Coaching) ซึ่งพัฒนาทักษะการสอนงานเพื่อเป็นหัวหน้างานที่สอนงานได้อย่าง
มีประสิทธิภาพ สามารถนำศักยภาพของลูกน้องมาใช้ในการทำงานได้อย่างเต็มที่

๓.๓) การพัฒนาสมรรถนะ
สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรจัดอบรม ปีละ ๓ ครั้ง (สัปดาห์ที่ ๒
ของเดือนธันวาคม มีนาคม และพฤษภาคม) บุคคลเป้าหมายประกอบด้วย นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร
ในจังหวัด/อำเภอ เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มพูนทักษะ อัตลักษณ์ องค์ความรู้ที่นักวิชาการ
ส่งเสริมการเกษตรจำเป็นต้องเรียนรู้ในการทำงานส่งเสริมการเกษตร เช่น การเป็นวิทยากรกระบวนการ
การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การวิเคราะห์ชุมชนเกษตร การจัดเวทีชุมชน จิตวิทยาเกษตรกร มิสเตอร์พีช
นักยุทธศาสตร์ ฯลฯ

๒.๒ วิธีการปฏิบัติงานการเยี่ยมเยียน (Visiting)

การเยี่ยมเยียนเกษตรกรในระบบส่งเสริมการเกษตร เป็นการพบปะกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกรทั้งในลักษณะกลุ่มและรายบุคคล โดยมีการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ที่ชัดเจน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรมีการจัดทำแผนพัฒนาตนเอง จัดให้มีการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้กับเกษตรกร ติดตามผลการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ และแก้ปัญหาของเกษตรกร ตลอดจนเป็นการประสานการบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วนโดยยึดพื้นที่เป็นเป้าหมายร่วมกัน โดยมีขั้นตอนในการเยี่ยมเยียนเกษตรกร ดังนี้

- ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการเยี่ยมเยียน
- ขั้นตอนการเยี่ยมเยียนเกษตรกร
- ขั้นตอนการสรุปผลการเยี่ยมเยียน

ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการเยี่ยมเยียน

เพื่อให้การปฏิบัติงานตามระบบเยี่ยมเยียนมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจึงควรมีการเตรียมการก่อนลงปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

๑) การกำหนดทีมเยี่ยม

๑.๑) จัดเตรียมความพร้อมของทีมเยี่ยมเยียนระดับอำเภอในการปฏิบัติงานตามแผนเยี่ยม โดยทีมเยี่ยมเยียนระดับอำเภอประกอบด้วย

(๑) เกษตรอำเภอหรือนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ ทำหน้าที่ หัวหน้าทีม

(๒) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบตำบล

(๓) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ที่สามารถให้ข้อมูลต่าง ๆ เช่น การผลิตพืช อารักขาพืช การจัดการองค์กรเกษตรกร เป็นต้น

๑.๒) ทีมเยี่ยมเยียนระดับอำเภอควรมีอย่างน้อย ๒ ทีม โดยทำเป็นคำสั่งสำนักงานเกษตรอำเภอ แต่งตั้งทีมเยี่ยมเยียนในระดับอำเภอ (ในกรณีที่มียศตราทาลงไม่เพียงพอให้พิจารณาตามความเหมาะสม)

๑.๓) ทีมเยี่ยมเยียนทีมที่ ๑ ซึ่งมีเกษตรอำเภอเป็นหัวหน้าทีม ให้แต่งตั้งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรอาวุโสในทีม ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าทีมสำรอง (ในกรณีที่เกษตรอำเภอไม่สามารถไปเยี่ยมได้ตามแผนที่กำหนด)

๑.๔) จัดให้นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร และเจ้าหน้าที่ธุรการปฏิบัติงานประจำสำนักงานเกษตรอำเภอทุกวัน โดยให้มีการสับเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ตามความเหมาะสม

๒) การกำหนดแผนการเยี่ยม

๒.๑) สำนักงานเกษตรจังหวัดประสานหน่วยงานภาคีในคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) เพื่อขอแผนปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงาน แล้วจัดส่งให้สำนักงานเกษตรอำเภอนำไปพิจารณาประกอบการทำแผนเยี่ยมเยียน

๒.๒) นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ ดำเนินการวางแผนการเยี่ยมเยียนในพื้นที่ที่รับผิดชอบ เพื่อกำหนดทิศทาง เป้าหมาย วิธีการและระยะเวลาในการปฏิบัติงาน โดยวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่-คน-สินค้า พร้อมกับพิจารณาแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล ปฏิทินส่งเสริมการเกษตร แผนงาน/

โครงการที่ได้รับงบประมาณดำเนินการ แผนปฏิบัติงานของหน่วยงานภาคี เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีความสอดคล้องกับกลุ่มบุคคลและพื้นที่เป้าหมาย โดยกำหนดแผนการเยี่ยมลงในแบบฟอร์ม ดังนี้

(๑) แผนเยี่ยมเยียนระดับบุคคล จัดทำแผนตามแบบฟอร์มแผนเยี่ยมเยียนระดับบุคคล (Visit.๑)

(๒) แผนเยี่ยมเยียนระดับทีมเยี่ยม จัดทำแผนตามแบบฟอร์มแผนเยี่ยมเยียนระดับทีม (Visit.๒)

๒.๓) การจัดทำแผนเยี่ยมเยียนระดับบุคคล และระดับทีมเยี่ยม ให้มีการจัดทำแผนล่วงหน้า ๑ เดือน เพื่อให้เห็นความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน

๒.๔) การกำหนดช่วงเวลา ประเด็นและสถานที่ในการเยี่ยมเยียน ให้พิจารณาจากตารางการปฏิบัติงานในพื้นที่ (ตารางที่ ๓) เป็นแนวทางในการกำหนด โดยการเยี่ยมเยียนในวันอังคารและวันพุธ สามารถสลับประเด็นได้ตามความเหมาะสม

๒.๕) สำนักงานเกษตรอำเภอส่งแผนเยี่ยมเยียนระดับทีมเยี่ยม (Visit.๒) ให้สำนักงานเกษตรจังหวัดประมวลผล และแจ้งคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) ทราบ เพื่อประสานการทำงานร่วมกันในการเยี่ยมเยียนเกษตรกรอย่างเป็นระบบ

ตารางที่ ๒ ตารางการปฏิบัติงานในพื้นที่

วัน	ประเด็น	สถานที่/จุดเยี่ยม
จันทร์	ประชุมเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ (WM) เพื่อทบทวนผลและวางแผนการดำเนินงาน	สำนักงานเกษตรอำเภอ
อังคาร	เยี่ยมเยียนโครงการเน้นหนักของกรมส่งเสริมการเกษตร	พื้นที่ดำเนินงานโครงการเน้นหนักของกรมส่งเสริมการเกษตร
พุธ	เยี่ยมเยียนงานโครงการตามงบประมาณกรมส่งเสริมการเกษตร/งบพัฒนาจังหวัด/งบส่วนท้องถิ่น	พื้นที่ดำเนินงานโครงการตามงบประมาณกรมส่งเสริมการเกษตร/งบพัฒนาจังหวัด/งบส่วนท้องถิ่น
พฤหัสบดี	เยี่ยมเยียนโครงการเน้นหนักของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบบูรณาการ	- ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร - พื้นที่ดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบแปลงใหญ่ - พื้นที่ดำเนินงานโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ - พื้นที่ดำเนินงานโครงการส่งเสริม Smart Farmer/Young Smart Farmer
ศุกร์	- สรุปผลการดำเนินงาน - วันสำรองการปฏิบัติงาน	สำนักงานเกษตรอำเภอ

หมายเหตุ : ทั้งนี้ ในวันจันทร์ และวันศุกร์ หลังจากประชุมเพื่อวางแผนหรือสรุปผลการปฏิบัติงานแล้วสามารถลงปฏิบัติงานในพื้นที่ได้ตามความเหมาะสม

๓) การกำหนดเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย

๓.๑) ในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการเยี่ยมเยียน ให้เน้นการเยี่ยมเยียนในลักษณะกลุ่ม เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของเกษตรกร โดยพิจารณากำหนดกลุ่มเกษตรกรเป้าหมายจากงานตามนโยบายของรัฐบาล กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร และความเร่งด่วนของโครงการ/สถานการณ์ด้านการเกษตรในพื้นที่ (ภัยธรรมชาติ/โรคแมลงศัตรูพืช) เป็นต้น

๓.๒) นัดหมายกลุ่มเกษตรกรเป้าหมายให้ทราบถึงกำหนดการเยี่ยมเยียน (สถานที่/วัน/เวลา) โดยประสานผ่านผู้นำเกษตรกร ผู้นำชุมชน อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านเพื่อให้รับทราบกำหนดการเยี่ยมเยียนโดยทั่วถึงกัน

๔) การกำหนดเป้าหมายในการเยี่ยมเยียน

หลังจากกำหนดกลุ่มเป้าหมาย วัน เวลา สถานที่ในการเยี่ยมเยียนแล้ว นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบพื้นที่จะต้องกำหนดเป้าหมายในการเยี่ยมเยียนให้ชัดเจนว่าจะทำกิจกรรมอะไร เช่น จัดกระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอดเทคโนโลยี การจัดทำแผนพัฒนา เป็นต้น โดยพิจารณาจากเป้าหมายของโครงการในช่วงเวลานั้นว่าต้องการผลลัพธ์อย่างไร เพื่อการจัดเตรียมเครื่องมือและออกแบบกระบวนการ/วิธีการในการเยี่ยมได้เหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายการเยี่ยมเยียน

๕) การประสานหน่วยงานภาคีในการเยี่ยมเยียนเกษตรกร

เพื่อให้การปฏิบัติงานตามระบบเยี่ยมเยียนมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ สำนักงานเกษตรอำเภอจะต้องแจ้งแผนเยี่ยมเยียนรายเดือนให้สำนักงานเกษตรจังหวัดและหน่วยงานภาคีต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในพื้นที่ เช่น ท้องที่ ท้องถิ่น ภาคเอกชน เพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกัน

๖) บทบาทและหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องในทีมเยี่ยมเยียนระดับอำเภอ

๖.๑) เกษตรอำเภอ มีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ทำหน้าที่หัวหน้าทีมเยี่ยมเยียนระดับอำเภอทีมที่ ๑

(๒) ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ สอนงานให้แก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในทีมเยี่ยมเยียน

(๓) ควบคุม ดูแล และติดตามการเยี่ยมเยียนของทีมเยี่ยมเยียนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(๔) แจ้งแผนการเยี่ยมเยียนให้สำนักงานเกษตรจังหวัด และหน่วยงานภาคี เช่น ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อประสานการทำงานร่วมกันในการเยี่ยมเยียนเกษตรกรอย่างเป็นระบบ

๖.๒) นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษระดับอำเภอ หรือนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรอาวุโส มีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ทำหน้าที่หัวหน้าทีมเยี่ยมเยียนระดับอำเภอทีมที่ ๒

(๒) ในกรณีที่อยู่ในทีมเยี่ยมเยียนระดับอำเภอทีมที่ ๑ หากเกษตรอำเภอติดภารกิจไม่สามารถลงเยี่ยมตามแผนเยี่ยมได้ ให้ทำหน้าที่หัวหน้าทีมเยี่ยมแทนเกษตรอำเภอ

(๓) ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ สอนงานให้แก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในทีมเยี่ยมเยียน

(๔) ปฏิบัติงานตามแผนเยี่ยมเยียนที่กำหนด

(๕) ควบคุม ดูแล และติดตามการเยี่ยมเยียนของทีมเยี่ยมเยียนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๖.๓) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ มีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) วางแผนการเยี่ยมเยียนในพื้นที่ที่รับผิดชอบเพื่อกำหนดทิศทาง เป้าหมาย วิธีการและระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

(๒) เตรียมความพร้อมของตนเองในด้านความรู้ เทคโนโลยีที่จะนำไปถ่ายทอด และใช้แก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกร

(๓) ปฏิบัติงานตามแผนเยี่ยมเยียนที่กำหนด

(๔) ปฏิบัติงาน ณ สำนักงานเกษตรอำเภอตามที่ได้รับมอบหมาย

๖.๔) เจ้าหน้าที่ธุรการระดับอำเภอ มีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) สนับสนุนการปฏิบัติงานของทีมเยี่ยมเยียน

(๒) ปฏิบัติงาน ณ สำนักงานเกษตรอำเภอตามที่ได้รับมอบหมาย

๗) บทบาทและหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องของสำนักงานเกษตรจังหวัด

๗.๑) ประสานหน่วยงานภาคีเพื่อขอแผนปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงาน แล้วจัดส่งให้สำนักงานเกษตรอำเภอนำไปพิจารณาประกอบการทำแผนเยี่ยมเยียน

๗.๒) ประมวลผลเพื่อจัดทำแผนสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามนโยบาย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และแจ้งคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) ทราบ เพื่อประสานการทำงานร่วมกันในพื้นที่อย่างเป็นระบบ

๗.๓) ติดตามกำกับกำกับการดำเนินงานในระบบเยี่ยมเยียน เพื่อให้การสนับสนุนทีมเยี่ยมเยียนระดับอำเภอในการปฏิบัติงานตามแผนเยี่ยม โดยพิจารณาเข้าร่วมปฏิบัติงานตามความเหมาะสม ทีมสนับสนุนของสำนักงานเกษตรจังหวัด ควรประกอบด้วย

(๑) หัวหน้ากลุ่ม ทำหน้าที่หัวหน้าทีม

(๒) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบงานโครงการ

(๓) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญที่สามารถให้ข้อมูลต่างๆ เช่น การผลิตพืช อารักขาพืช การจัดการองค์กรเกษตรกร เป็นต้น

ขั้นตอนการเยี่ยมเยียนเกษตรกร

๑) รูปแบบการเยี่ยมเยียน

๑.๑) การเยี่ยมเยียนเกษตรกรให้เน้นการนัดพบแบบกลุ่ม เช่น การเยี่ยมที่ ศพก. แปลงใหญ่ วิสาหกิจชุมชน กลุ่มส่งเสริมอาชีพ อคม. เป็นต้น เพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของเกษตรกร ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ในประเด็นที่ตนเองสนใจมากขึ้น

๑.๒) การเยี่ยมเยียนรายบุคคล จะเป็นการเยี่ยมเยียนเฉพาะบุคคลต่อเนื่องจากการเยี่ยมแบบกลุ่ม ซึ่งจะมีรายละเอียดในด้านเทคนิคเฉพาะอย่าง ตามความต้องการหรือปัญหาของเกษตรกรรายนั้นๆ ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะต้องมีการติดตามแนะนำเพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง และช่วยเหลือในการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

๒) กิจกรรมและเครื่องมือที่ใช้ดำเนินการในการเยี่ยมเยียน

๒.๑) ในการจัดกิจกรรมการเยี่ยมเยียนเกษตรกรตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนเยี่ยมเยียน ควรพิจารณารูปแบบ กระบวนการให้สอดคล้อง และเหมาะสมกับผลลัพธ์ที่ต้องการ เน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย และบูรณาการการจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒.๒) การเลือกใช้เครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเยี่ยมเยียน ให้พิจารณาจากลักษณะของกิจกรรม การออกแบบกระบวนการ ระยะเวลาที่ใช้จัดกิจกรรม เป้าหมายของการจัดกิจกรรม เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย

๓) รูปแบบการประชุมในระบบเยี่ยมเยียน

ในระบบเยี่ยมเยียนจะมีการประชุมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในวันจันทร์และวันศุกร์เป็นประจำทุกสัปดาห์ โดยเนื้อหาและกระบวนการประชุม มีรายละเอียดดังนี้

๓.๑) การประชุมในวันจันทร์ จะเป็นการประชุมเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ (Weekly Meeting: WM) มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันทบทวนแผนเยี่ยมเยียนของสัปดาห์นั้น หรือสรุปผลการเยี่ยมเยียนของสัปดาห์ที่ผ่านมา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทุกคน

๓.๒) วันศุกร์กำหนดเป็นวันสรุปผลการดำเนินงาน และวันสำหรับการปฏิบัติงาน การสรุปผลการดำเนินงานจัดเป็นเวทีในการระดมสมอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปบทเรียนจากการดำเนินการเยี่ยมเยียนประจำสัปดาห์

ขั้นตอนการสรุปผลการเยี่ยมเยียน

๑) วิธีการสรุปผลการเยี่ยมเยียนระดับบุคคล/ระดับทีม

๑.๑) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สรุปและวิเคราะห์ผลการเยี่ยมเยียนของแต่ละสัปดาห์แล้วดำเนินการบันทึกผลการเยี่ยมเยียนเกษตรกรลงในแบบสรุปผลการเยี่ยมเยียนระดับรายบุคคลประจำสัปดาห์ (Visit.๓)

๑.๒) สำนักงานเกษตรอำเภอจัดเวทีระดมสมองในวันศุกร์ของสัปดาห์นั้นหรือในวันจันทร์ของสัปดาห์ถัดไปเพื่อสรุปบทเรียนและวิเคราะห์ผลการเยี่ยมเยียนของแต่ละสัปดาห์สรุปโดยประยุกต์ใช้วิธี AAR (After Action Review)

๑.๓) บันทึกผลการเยี่ยมเยียนลงในแบบสรุปผลการเยี่ยมเยียนระดับทีมประจำเดือน (Visit.๔) ในสัปดาห์สุดท้ายของเดือน แล้วแจ้งความต้องการรับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรจังหวัด เช่น การเพิ่มพูนความรู้ ทักษะการทำงาน ด้านวิชาการ อุปกรณ์เครื่องมือ เป็นต้น

๑.๔) รวบรวมแบบสรุปผลการเยี่ยมเยียนระดับทีมประจำเดือน (Visit.๔) ให้สำนักงานเกษตรจังหวัด เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการสนับสนุนและการนิเทศงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร

๒) รูปแบบการรายงานสรุปผลการเยี่ยมเยียน

๒.๑) ระดับบุคคล ให้รายงานสรุปผลการเยี่ยมเยียนลงในแบบสรุปผลการเยี่ยมเยียนระดับรายบุคคลประจำสัปดาห์ (Visit.๓)

๒.๒) ระดับอำเภอ ให้รายงานสรุปผลการเยี่ยมเยียนลงในแบบสรุปผลการเยี่ยมเยียนระดับทีมประจำเดือน (Visit.๔)

๒.๓ วิธีการปฏิบัติงานการสนับสนุน (Supporting)

การสนับสนุน (Supporting) เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้มีขวัญกำลังใจ สมรรถนะ มีระบบวิธีการทำงาน และที่สำคัญคือต้องจัดให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีเครื่องมืออุปกรณ์ อาคารสถานที่ และยานพาหนะให้พร้อมสมบูรณ์ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นกำลังหลัก

ในการปฏิบัติงานกับเกษตรกร เป็นที่เชื่อถือยอมรับในขีดความสามารถและมีพลังที่จะขับเคลื่อนการปฏิรูปภาคการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ระบบการสนับสนุนนี้ ได้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนย่อย คือ

๑. การสนับสนุนด้านโครงสร้าง อุปกรณ์ และการสร้างขวัญกำลังใจ
๒. การสนับสนุนด้านวิชาการ

โดยมีรายละเอียดในแต่ละส่วน ดังนี้

๑) การสนับสนุนด้านโครงสร้าง อุปกรณ์ และการสร้างขวัญกำลังใจ

๑.๑) ด้านโครงสร้างและอุปกรณ์

พัฒนาโครงสร้างและอุปกรณ์พื้นฐานในการปฏิบัติงาน ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและขวัญกำลังใจ โดยกรมส่งเสริมการเกษตรให้การสนับสนุน กอง/สำนัก สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ที่ ๑ - ๙ ศูนย์ปฏิบัติการ จังหวัด และอำเภอ ที่สำคัญ ๓ ส่วน คือ อาคารสถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ และยานพาหนะจะต้องพัฒนา ปรับปรุง หรือจัดหาโครงสร้างและอุปกรณ์พื้นฐานเพิ่มเติมเพื่อให้เพียงพอและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความพร้อมในการปฏิบัติงาน ดังนี้

(๑) อาคารสถานที่ ได้แก่ อาคารสำนักงาน บ้านพักเจ้าหน้าที่ และบริเวณโดยรอบ รวมถึงสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

(๒) เครื่องมืออุปกรณ์ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ด้านการเกษตร และเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ชุดตรวจวิเคราะห์ดิน ชุดตรวจวิเคราะห์ปุ๋ยเคมี ชุดตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างในผลผลิต ชุดตรวจวินิจฉัยศัตรูพืช และอุปกรณ์ไอที พร้อมเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น โดยต้องจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ด้านการเกษตร ให้เหมาะสม สำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรใช้เข้าปฏิบัติงานในพื้นที่ (Mobile Unit) และสำหรับให้บริการที่สำนักงาน ซึ่งสามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของเกษตรกร

(๓) ยานพาหนะ เป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงพื้นที่และเกษตรกรโดยตรง ซึ่งมีความสำคัญ ในงานส่งเสริมการเกษตรและการดูแลช่วยเหลือเกษตรกร ปัจจุบันยานพาหนะเสื่อมสภาพไม่เพียงพอและพร้อมใช้ในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจำนวนมากต้องใชยานพาหนะของตนเองในการออกปฏิบัติงาน จึงจำเป็นต้องเร่งรัดดำเนินการจัดหายานพาหนะในการปฏิบัติงาน

๑.๒) ด้านการเพิ่มสมรรถนะและการสร้างขวัญกำลังใจ

เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อภารกิจต่างๆ ที่ได้รับมอบหมาย

(๑) การเพิ่มสมรรถนะเจ้าหน้าที่

พัฒนาเจ้าหน้าที่กอง/สำนัก สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ ๑-๙ ศูนย์ปฏิบัติการ จังหวัด และอำเภอ ให้สามารถรองรับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และภารกิจที่หลากหลายและเร่งด่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความรู้ความสามารถทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และมีทักษะการเป็นนักส่งเสริมการเกษตรมืออาชีพ (Smart Extension Officer) คือ มีขีดความสามารถในการเป็นผู้จัดการการเกษตรในพื้นที่ และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

(๒) การสร้างขวัญกำลังใจ

(๒.๑) เพิ่มโอกาสการเลื่อนตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น

(๒.๒) สนับสนุนเจ้าหน้าที่ให้ได้รับการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน/ฝึกงาน ศึกษาต่อในประเทศและต่างประเทศ

๒) การสนับสนุนด้านวิชาการ

แนวทางการเข้าถึงการสนับสนุนงานด้านวิชาการ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับ ประโยชน์สูงสุด ดังนี้

๒.๑) ขั้นเตรียมการ

กอง/สำนักทางวิชาการ วิเคราะห์คลังความรู้หรือสิ่งที่จำเป็นที่นักวิชาการ ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่จำเป็นต้องทราบ ทั้งหมดมี ๓ ด้าน ประกอบด้วย (๑) งานวิชาการพื้นฐาน (๒) งาน นโยบาย และ (๓) งานประจำ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลในระบบคลังความรู้สู่องค์กรแห่งการเรียนรู้สมัยใหม่ (Knowledge Tank) เพื่อให้เป็นฐานข้อมูลในชุดเดียวกัน

๒.๒) ขั้นดำเนินการ

กอง/สำนักทางวิชาการ ทาหน้าที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการเพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน แก่นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ และคณะทำงานด้านการสนับสนุน ระบบส่งเสริมการเกษตรทุกคณะ ซึ่งเป็นบุคคลเป้าหมายหลักที่จะใช้ประโยชน์ โดยมีวิธีการทำงาน ดังนี้

(๑) พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทางการเกษตร โดยศูนย์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำหน้าที่พัฒนาระบบ และส่งเสริมช่องทางการเข้าถึง มีคลังความรู้ที่ พร้อมใช้ ตลอดจนจัดทีมวิทยากรแนะนำ แก้ไขปัญหาระบบ และส่งเสริมเผยแพร่บริหารสารสนเทศการเกษตร

(๒) ส่งเสริมการเกษตรเฉพาะด้าน/สาขา โดยดำเนินการจัดเตรียมผู้ให้ความรู้ ได้แก่

(๒.๑) เจ้าหน้าที่ของกอง/สำนักทางวิชาการ/สำนักงานส่งเสริมและ พัฒนาการเกษตร ที่ ๑ - ๙ และศูนย์ปฏิบัติการ ทำหน้าที่ รวบรวม วิเคราะห์ ดำเนินการ และจัดช่องทางการ ถ่ายทอดองค์ความรู้เฉพาะด้านแก่เจ้าหน้าที่/เกษตรกร ตัวอย่างเช่น สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร ได้จัดเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานวิชาการเพื่อให้บริการข้อมูลแก่บุคคลเป้าหมาย

(๒.๒) กรณีมีข้อคำถามหรือปัญหาทางด้านวิชาการจากเจ้าหน้าที่ สามารถ ประสานงานไปยัง ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการบริหารจัดการองค์กรแห่งการเรียนรู้สมัยใหม่ (กลุ่มฐานข้อมูล สารสนเทศ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) ซึ่งได้รวบรวมองค์ความรู้ ผู้รู้ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสนับสนุนการทำงานด้านวิชาการให้แก่เจ้าหน้าที่ในส่วนภูมิภาค ในระบบ Knowledge Tank (K Tank)

(๒.๓) กรณีที่สำนักงานเกษตรจังหวัด พบว่ามีข้อปัญหาบางประการที่ จำเป็นจะต้องเร่งแก้ไขในเชิงรุก ก็สามารถประสานกับฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการบริหารจัดการองค์กรแห่ง การเรียนรู้สมัยใหม่ (กลุ่มฐานข้อมูลสารสนเทศ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) เพื่อแจ้ง ขอสันับสนุนการจัดทีมวิทยากรเฉพาะกิจ ไปช่วยดำเนินการร่วมกับจังหวัดได้ ตัวอย่างเช่น เมื่อเกิดปัญหา ที่เกี่ยวข้องกับการงานพื้นฐาน เช่น การระบาดของแมลงศัตรูพืชในพื้นที่ขึ้นในพื้นที่ จะดำเนินการประสานและ จัดส่งทีมวิทยากร ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากกอง/สำนัก/สสค. และศูนย์ปฏิบัติการ ที่เกี่ยวข้องลงไปร่วม ศึกษาและหาแนวทางแก้ไขกับพื้นที่ หรือศึกษาจากกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จ หรือแปลงต้นแบบที่มีการ พัฒนาแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างเป็นระบบ

- (๓) แนะนำแหล่งข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลทางวิชาการอื่น ๆ
 - (๔) รับฟังข้อเสนอแนะจากบุคคลเป้าหมาย เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการสนับสนุนด้านวิชาการให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นในโอกาสต่อไปความเหมาะสมต่อไป
 - (๕) ประสานกับหน่วยงานภายนอก เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ การถ่ายทอดเทคโนโลยี ตลอดจนการสนับสนุนเทคโนโลยีที่จำเป็น
- ๒.๓) ช่องทางการสนับสนุนวิชาการ ดังนี้
- (๑) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) โดยเชื่อมโยงกับ Knowledge Tank
 - (๒) เอกสาร/สื่อประชาสัมพันธ์
 - (๓) เวทีตามระบบส่งเสริมการเกษตร และการอบรม สัมมนา อื่น ๆ

๒.๔ วิธีการปฏิบัติงานการนิเทศงาน (Supervision)

การนิเทศงานเป็นกระบวนการติดตามผลงาน ชี้แจงแนวทางปฏิบัติ เสนอแนะ กระตุ้น แก้ไข และส่งเสริมให้ผู้รับการนิเทศเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ การนิเทศงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรยังเป็นการขับเคลื่อนการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการส่งเสริมการเกษตร ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงใช้การนิเทศงานเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน และกระตุ้นเร่งรัด พร้อมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่เพื่อให้งานโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีรายละเอียดของการนิเทศงานดังนี้

๑) วัตถุประสงค์ของการนิเทศงาน ดังนี้

- ๑.๑) เพื่อขับเคลื่อนระบบส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่
- ๑.๒) เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานในพื้นที่ ให้เกิดความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหาอุปสรรค การให้ข้อเสนอแนะ และการประสานงาน
- ๑.๓) เพื่อกระตุ้นและเร่งรัดการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนด
- ๑.๔) เพื่อผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับทราบสถานการณ์ ความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร

๒) การเตรียมการนิเทศงาน

- ๒.๑) ระดับการนิเทศงาน แบ่งการนิเทศงานเป็น ๒ ระดับได้แก่
 - (๑) ระดับส่วนกลาง/เขต โดยกอง/สำนัก/เขตเป็นผู้นิเทศงานเกษตรจังหวัดและหัวหน้ากลุ่ม
 - (๒) ระดับจังหวัด โดยเกษตรจังหวัดและหัวหน้ากลุ่ม เป็นผู้นิเทศงานเกษตรอำเภอและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในอำเภอ
- ๒.๒) การจัดทีมนิเทศงาน ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้
 - (๑) ส่วนกลางจัดแบ่งทีมและจัดทำคำสั่งแต่งตั้งทีมนิเทศงาน จำนวน ๙ ทีม ทีมละ ๕ คน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ ๑ - ๙/ผู้อำนวยการกลุ่ม/หัวหน้ากลุ่ม และระดับชำนาญการพิเศษ
 - (๒) จังหวัดจัดแบ่งทีมและจัดทำคำสั่งแต่งตั้งทีมนิเทศงานตามความเหมาะสม โดยทีมนิเทศลงพื้นที่ทุกอำเภอ

๒.๓) ระยะเวลาดำเนินการ

(๑) ส่วนกลางดำเนินการปีงบประมาณละ ๓ ครั้ง (๔ เดือนต่อครั้ง) คือ สัปดาห์ที่ ๑ หรือ สัปดาห์ที่ ๔ ของเดือนธันวาคม เมษายนและเดือนสิงหาคม

(๒) จังหวัดดำเนินการปีงบประมาณละ ๖ ครั้ง (๒ เดือนต่อครั้ง) คือ สัปดาห์ที่ ๑ หรือ สัปดาห์ที่ ๔ ของเดือนพฤศจิกายน มกราคม มีนาคม พฤษภาคม กรกฎาคม และเดือนกันยายน

๓) ประเด็นการนิเทศงาน ทั้งในระดับส่วนกลาง/เขต และระดับจังหวัด มีประเด็นการนิเทศงาน ดังนี้

๓.๑) งานตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น

- (๑) ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
- (๒) ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่
- (๓) พัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (SmartFarmer) / YoungSmartFarmer
- (๔) บริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri- Map)
- (๕) เกษตรทฤษฎีใหม่

๓.๒) งานตามภารกิจของกรมส่งเสริมการเกษตร เช่น

- (๑) โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- (๒) การส่งเสริมด้านการผลิตพืช
- (๓) งานสถาบันเกษตรกร/วิสาหกิจชุมชน
- (๔) งานอื่นๆ เช่น งานยุทธศาสตร์ของจังหวัด การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกร งานเร่งด่วนหรืองานเน้นหนักในพื้นที่

๓.๓) ขับเคลื่อนระบบส่งเสริมการเกษตร

๓.๔) การบริหารงานสำนักงาน/การบริหารโครงการงบประมาณ (เฉพาะการนิเทศงานระดับส่วนกลาง/เขต)

๔) การดำเนินการนิเทศงาน

๔.๑) วิธีการนิเทศงาน (ทั้งในระดับส่วนกลาง/เขต และระดับจังหวัด)

- (๑) ทีมนิเทศงานรับฟังสถานการณ์ความก้าวหน้าการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาอุปสรรค
- (๒) ทีมนิเทศงานร่วมกันวิเคราะห์ สรุปความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินงาน เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา และช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่

๔.๒) การรายงานผล

- (๑) ทีมนิเทศงานส่วนกลาง/เขต จัดทำรายงานผลการนิเทศงานตามแบบฟอร์มที่กำหนด ส่งกองแผนงานภายใน ๕ วัน หลังจากการนิเทศงานเสร็จสิ้น
- (๒) คณะทำงานด้านการนิเทศนำเสนอผลการนิเทศงานต่อคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร
- (๓) ทีมนิเทศงานของจังหวัดรายงานผลการนิเทศงานต่อเกษตรจังหวัด

๒.๕ วิธีปฏิบัติงานการจัดการข้อมูล (Data management)

การจัดการข้อมูล (Data Management) ในระบบส่งเสริมการเกษตร มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารวิชาการและข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ให้กับเจ้าหน้าที่ เพื่อช่วยสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ รวมทั้งการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ซึ่งจะส่งผลถึงประสิทธิภาพการทำงานส่งเสริมการเกษตรที่เพิ่มมากขึ้น แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนย่อย คือ

๑) การจัดการข้อมูลสารสนเทศ

ข้อมูลสารสนเทศในระบบส่งเสริมการเกษตรนั้น ประกอบไปด้วย

- ข้อมูลทะเบียนเกษตรกร
- ข้อมูลภาวะการผลิตพืชระดับตำบล (รต.)
- ระบบบริการข้อมูลแผนที่ส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร (ssmap.doae.go.th)
- ระบบคลังความรู้สู่องค์กรแห่งการเรียนรู้สมัยใหม่ (Knowledge Tank)

๒) การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร

แผนพัฒนาการเกษตร เป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรในทุกๆระดับ ทั้งแผนของเกษตรกร และแผนของหน่วยงานในระดับต่างๆ ที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน โดยกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ให้ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ การกำหนดเป้าหมาย และการวางกลยุทธ์ ตามแนวทางการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ รวมทั้งการจัดเวทีชุมชนและเวทีประชาพิจารณ์

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการ

กิจกรรมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop : RW) มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบุคลากรของกรมส่งเสริมการเกษตรทุกระดับทั้งในด้านสมรรถนะ วิชาการ และการบริหารจัดการโครงการ โดยใช้เวทีตามระบบส่งเสริมการเกษตรที่จัดขึ้นในทุกระดับ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ การชี้แจงทำความเข้าใจ การมีส่วนร่วมในการนำเสนอและแก้ไขปัญหาต่างๆ ของผู้เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop : RW) ครั้งที่ ๒ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙ โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop : RW)

๑) การบรรยาย/ฝึกปฏิบัติ ประกอบด้วย

๑.๑) หัวข้อ “การประยุกต์ใช้ AI ในการเพิ่มประสิทธิภาพงานส่งเสริมการเกษตร”

๒) การนำเสนอผลงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “การขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตร ประเด็น Challenge ของหน่วยงาน”

๒.๑) เรื่อง การประเมินองค์กรคุณธรรมต้นแบบ

๒.๒) เรื่อง การยกระดับการลดการเผาในพื้นที่เกษตรในจังหวัดเลย เพื่อลดจุดความร้อน และ PM๒.๕ อย่างเป็นรูปธรรม

๒.๓) เรื่อง ยกระดับทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษสู่ระบบตรวจสอบย้อนกลับ ๑๐๐%

๒.๔) เรื่อง เปลี่ยนพืชล้มลุกรายได้ต่ำเสี่ยงต่อการเผา เป็นกล้วยหอมทองมูลค่าสูง

๓) การเสวนาแลกเปลี่ยน หัวข้อ “ท่อนพันธุ์ดีสะอาด ลดโรคใบด่าง มุ่งพัฒนามันสำปะหลังภาคอีสาน”

๔) การอภิปรายกลุ่ม (แบ่งกลุ่มกิจกรรม/ในงาน)

๓.๑) ประเด็นที่ ๑ แลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่

(๑) เรื่อง ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการดำเนินโครงการ/แผนงาน ตามแผนปฏิบัติราชการ

(๒) เรื่อง ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ โครงการพัฒนาเครือข่ายงานส่งเสริมการเกษตร (ระบบส่งเสริมการเกษตร) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙

๓.๒) ประเด็นที่ ๒ ถอดองค์ความรู้จากการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร ประเด็น Challenge ของหน่วยงาน

(๑) เรื่อง การประเมินองค์กรคุณธรรมต้นแบบ

(๒) เรื่อง การยกระดับการลดการเผาในพื้นที่เกษตรในจังหวัดเลย เพื่อลดจุดความร้อน และ PM ๒.๕ อย่างเป็นรูปธรรม

(๓) เรื่อง ยกระดับทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษสู่ระบบตรวจสอบย้อนกลับ ๑๐๐%

(๔) เรื่อง เปลี่ยนพืชล้มลุกรายได้ต่ำเสี่ยงต่อการเผา เป็นกล้วยหอมทองมูลค่าสูง การเสวนาแลกเปลี่ยน หัวข้อ “ท่อนพันธุ์ดีสะอาด ลดโรคใบด่าง มุ่งพัฒนามันสำปะหลังภาคอีสาน”

๓.๓) หัวข้อ การขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตร ประเด็น Challenge ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
(๕ กลุ่ม)

(๑) การจัดทำแปลงพันธุ์มันสำปะหลังให้ครอบคลุมพื้นที่

(๒) การควบคุมการระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลัง ลดลงร้อยละ ๓๐

๓.๔) การขับเคลื่อนงานของศูนย์ปฏิบัติการร่วมกันระหว่างเขตและศูนย์ปฏิบัติการ (๑ กลุ่ม)

๓.๒ การประเมินผล

การประเมินผลความพึงพอใจต่อการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop: RW) ครั้งที่ ๒ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ครั้งนี้ จะใช้วิธีประเมินผลจากการสร้างแบบสอบถามและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

บทที่ ๔

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินกิจกรรมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop : RW) ครั้งที่ ๒ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙ มีรายละเอียด ดังนี้

๑. การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop : RW)

๑.๑ การนำเสนอผลงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “การขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตร ประเด็น Challenge ของหน่วยงาน”

๑) การประเมินองค์การคุณธรรมต้นแบบ โดย นางสาวกังสดาล ขาตุกุล เกษตรจังหวัดชัยภูมิ

การประเมินองค์การคุณธรรมต้นแบบ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อกำหนดแนวทางการบริหารจัดการองค์กรให้มีความโปร่งใส มีหลักธรรมาภิบาล และเตรียมความพร้อมสำหรับการเข้าร่วมการประกวดระดับจังหวัด กลไกสำคัญที่นำมาใช้ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นี้ คือการกำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงานแบบบูรณาการที่ครอบคลุมมิติการปฏิบัติราชการทั้งสิ้น ๙ ด้าน ซึ่งการดำเนินงานตามหลักเกณฑ์ทั้ง ๙ ด้านดังกล่าวได้ถูกนำมาสอดแทรกและประยุกต์ใช้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกระดับ

ผลลัพธ์จากการนำกรอบการดำเนินงานมาใช้ ก่อให้เกิดประโยชน์เชิงประจักษ์ในสองมิติหลัก มิติแรก คือ การช่วยยกระดับและส่งเสริมประสิทธิภาพของงานด้านการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น และมิติที่สองคือการเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรภายในหน่วยงานระดับจังหวัดอย่างเป็นรูปธรรม

เป้าหมายสูงสุดของการบูรณาการกระบวนการทำงานดังกล่าว คือการมุ่งเน้นความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทุกภาคส่วน เพื่อร่วมกันพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้าไปสู่การเป็น "องค์กรที่มีคุณธรรมในการดำเนินงาน" อย่างแท้จริง ซึ่งถือเป็นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยั่งยืนและเสริมสร้างภาพลักษณ์อันดีต่อภาคราชการ

ผลสัมฤทธิ์จากความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว ส่งผลให้สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม โดยได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวดสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมในระดับจังหวัด ซึ่งผลงานดังกล่าวได้ถูกนำมาเสนอเป็นต้นแบบ (Best Practice) ในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งนี้

๒) การยกระดับการลดการเผาในพื้นที่เกษตรในจังหวัดเลย เพื่อลดจุดความร้อน และ PM๒.๕ อย่างเป็นรูปธรรม โดย นายไพโรจน์ สาริยา นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้ากลุ่มอารักขาพืช สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย

การยกระดับการลดการเผาในพื้นที่เกษตรในจังหวัดเลย เพื่อลดจุดความร้อน และ PM๒.๕ อย่างเป็นรูปธรรม มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับชาติ โดยมีมาตรการหลักที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา คือ การพัฒนารูปแบบการทำงาน (Model) ที่เน้นย้ำกระบวนการมีส่วนร่วมและการทำงานแบบบูรณาการ โดยมุ่งเน้นการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานฝ่ายปกครองระดับอำเภอและภาคส่วนการเกษตรในพื้นที่ ความโดดเด่นของมาตรการนี้ คือ ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง ทางหน่วยงานได้กำหนดแนวทางที่ชัดเจนว่า ถึงแม้จะสิ้นสุดช่วงเวลาการประกาศหยุดเผาตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แล้วก็ตาม แต่เจ้าหน้าที่ในพื้นที่จะยังคงดำเนินการมาตรการเฝ้าระวังต่อไปโดยไม่มีการหยุดชะงัก การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องนี้ ครอบคลุมถึงการลงพื้นที่เพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ

และให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรอย่างใกล้ชิด เพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการเศษวัสดุทางการเกษตรอย่างยั่งยืน และลดความเสี่ยงในการเกิดจุดความร้อนใหม่ ด้วยการดำเนินมาตรการอย่างเข้มข้น และต่อเนื่องตลอดทั้งปี ส่งผลให้จังหวัดเลยสามารถควบคุมและดำเนินมาตรการลดจุดความร้อนในพื้นที่การเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้ปริมาณฝุ่นละออง PM ๒.๕ ลดลงอย่างเป็นรูปธรรม

๓) ยกระดับทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ สู่ระบบตรวจสอบย้อนกลับ ๑๐๐% โดย นางนิภาพร คานทอง หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ สำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษ

การยกระดับทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ สู่ระบบตรวจสอบย้อนกลับ ๑๐๐% เป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมายกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตรอัตลักษณ์ โครงสร้างของระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) โดยได้นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการข้อมูลที่ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่อุปทาน จุดเด่นของระบบการตรวจสอบย้อนกลับดังกล่าว คือความสามารถในการบันทึกและติดตามข้อมูลการผลิตอย่างครบวงจร โดยระบบได้รับการออกแบบให้สามารถติดตามข้อมูลได้ตั้งแต่ขั้นตอนการเพาะปลูกและการดูแลผลผลิต ในระดับแปลงเกษตรกร ไปจนกระทั่งเข้าสู่กระบวนการจัดจำหน่าย การจัดเก็บข้อมูลตลอดห่วงโซ่อุปทานนี้ ช่วยให้ผู้บริโภคและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลและทำการตรวจสอบย้อนกลับได้อย่างแม่นยำ โดยระบบสามารถระบุและยืนยันได้อย่างชัดเจนว่า ทุเรียนแต่ละผลมีแหล่งกำเนิดและถูกเก็บเกี่ยวมาจากสวนใด ผลสัมฤทธิ์ของการนำระบบตรวจสอบย้อนกลับมาใช้แบบ ๑๐๐% ถือเป็นการเพิ่มมูลค่าและสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าเกษตร แต่ยังเป็นการสร้างเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

๔) เปลี่ยนพืชล้มลุกรายได้ต่ำเสี่ยงต่อการเผา เป็นกล้วยหอมทองมูลค่าสูง โดย นางสาวสาริกา จันทรขมภู นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรจังหวัดหนองบัวลำภู

การเปลี่ยนพืชล้มลุกรายได้ต่ำเสี่ยงต่อการเผา เป็นกล้วยหอมทองมูลค่าสูง มุ่งเน้นการปรับปรุงโครงสร้างระบบการผลิตทางการเกษตร โดยมีจุดเริ่มต้นจากการตระหนักถึงข้อจำกัดของการเพาะปลูกพืชล้มลุกดั้งเดิมในพื้นที่ ซึ่งมักให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจต่ำ อีกทั้งการเพาะปลูกพืชดังกล่าวยังมีความเสี่ยงสูงที่จะก่อให้เกิดปัญหาการเผาเศษวัสดุทางการเกษตรหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อเป็นการแก้ปัญหาทั้งมิติทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม สำนักงานเกษตรจังหวัดหนองบัวลำภูจึงได้นำเสนอกระบวนการและรูปแบบการทำงาน (Model) ภายใต้แนวคิด "ร่วมด้วยช่วยกัน" เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนจากการปลูกพืชล้มลุกมูลค่าต่ำ มาเป็นการเพาะปลูก "กล้วยหอมทอง" ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจทางเลือก เป้าหมายสำคัญของการดำเนินโครงการ คือการยกระดับคุณภาพของผลผลิตกล้วยหอมทองให้มีมูลค่าสูง และมีมาตรฐานเทียบเท่าระดับสากล จนสามารถพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มเกษตรกรให้สามารถส่งออกผลผลิตไปจำหน่ายยังต่างประเทศ และสร้างผลกำไรได้อย่างเป็นรูปธรรม ความสำเร็จอันโดดเด่นของโมเดลนี้ คือการสร้างกลไกการเกิดรายได้แบบทวีคูณให้แก่เกษตรกร โดยผู้เข้าร่วมโครงการไม่เพียงแต่สามารถสร้างรายได้จากการจำหน่ายผลกล้วยหอมทองเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้เสริมจากการจำหน่าย "หน่อกล้วย" เพื่อการขยายพันธุ์ ได้อีกด้วย

๑.๒ การเสวนาแลกเปลี่ยน "ท่อนพันธุ์ดี สะอาด ลดโรคใบด่าง มุ่งพัฒนา มั่นสำปะหลังภาคอีสาน"

โดย ๑. นายชัยวัฒน์ โชคถาวร เลขาธิการสมาคมโรงงานผู้ผลิตแป้งมันสำปะหลัง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒. นายปรีชา มูลเทพ ผู้ช่วยผู้อำนวยการใหญ่ฝ่ายทรัพยากรและรายได้ สถาบันพัฒนามันสำปะหลัง (ห้วยบง)

๓. นางนวรรณ ทองคนทา ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืช จังหวัดนครราชสีมา
 ๔. นายพิชิต บุตรดี นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ ๑๐ จังหวัดอุดรธานี
 ๕. นางสาวประทุมพร คำภาสุข นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ
- ผู้ดำเนินการเสวนา โดย นางสาวกนกอร สายมณี นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สสส.๔ ขก.

นายอนุพงษ์ คำสุภาพ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ
โดยสรุปผลการเสวนาแลกเปลี่ยน "ท่อนพันธุ์ดี สะอาด ลดโรคใบด่าง มุ่งพัฒนา
มันสำปะหลังภาคอีสาน" ดังนี้

๑) บทบาทและยุทธศาสตร์ของสถาบันพัฒนามันสำปะหลัง (มูลนิธิสถาบันพัฒนามัน
สำปะหลังแห่งประเทศไทย) การประเมินสถานการณ์วิกฤตในระดับมหภาค โดยนายปรีชา มูลเทพ ผู้ช่วย
ผู้อำนวยการใหญ่ ฝ่ายทรัพยากรสิ้นและรายได้ ได้ชี้ให้เห็นถึงความเป็นจริงที่น่ากังวลว่า แม้จะล่วงเลยมาถึง ๘ ปี
นับตั้งแต่พบการระบาดครั้งแรก แต่สถานการณ์ของโรคใบด่างมันสำปะหลังยังคงอยู่ในขั้นวิกฤตและ
มีแนวโน้มเลวร้ายลง ปัจจัยหลักเกิดจากพฤติกรรมของเกษตรกรที่ยังคงยึดติดกับสายพันธุ์เดิมและปฏิเสธการ
ปรับเปลี่ยนมาใช้ "พันธุ์ต้านทานโรคระดับสูง" (ได้แก่ พันธุ์อิทธิ ๑, ๒ และ ๓) เกษตรกรจำนวนมากยังคง
ลักลอบนำสายพันธุ์ที่อ่อนแออย่าง CMR๘๘ (ซึ่งมักถูกแอบอ้างชื่อเป็นระยะของ ๔ หรือระยะของ ๖) มาเพาะปลูก
อย่างต่อเนื่อง ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวถือเป็นการสะสมเชื้อไวรัสในพื้นที่การเกษตรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สถาบันฯ ได้เน้นย้ำถึงความแตกต่างที่สำคัญระหว่างสายพันธุ์ โดยระบุว่าพันธุ์ที่ทาง
ราชการเคยแนะนำในอดีต เช่น เกษตรศาสตร์ ๕๐, หัวยิบ ๖๐ หรือระยะของ ๗๒ นั้น มีคุณสมบัติเป็นเพียง
"พันธุ์ทนทาน" เท่านั้น ไม่ใช่พันธุ์ต้านทาน หากนำสายพันธุ์ทนทานเหล่านี้ไปปลูกในพื้นที่ที่มีการระบาด ในปี
แรกอาจพบการติดเชื้อร้อยละ ๕๐ แต่เมื่อนำท่อนพันธุ์ไปปลูกซ้ำในปีที่สอง อัตราการติดเชื้อจะพุ่งสูงถึงร้อยละ
๘๐ ซึ่งนำไปสู่ความสูญเสียอย่างสิ้นเชิง ดังนั้น ยุทธศาสตร์เดียวที่จะสามารถกอบกู้วิกฤตนี้ได้ คือการสร้าง
เครือข่ายเพื่อกระจายสายพันธุ์อิทธิให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ ซึ่งเป็นหนทางเดียวในการควบคุมการระบาด
ได้อย่างยั่งยืน

ในมิติของประวัติศาสตร์การต่อสู้กับโรคใบด่าง สถาบันฯ ไม่เคยนิ่งนอนใจและได้ริเริ่ม
โครงการวิจัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยได้บูรณาการความร่วมมือระดับนานาชาติกับสถาบันเกษตรเขตร้อน
นานาชาติ (IITA) จากประเทศไนจีเรีย เพื่อนำเข้าสายพันธุ์ต้านทานมาทำการทดสอบและคัดเลือกในประเทศ
ไทยเป็นเวลาถึง ๔ ปีเต็ม ในอดีต สถาบันฯ เคยพยายามใช้ยุทธศาสตร์สกัดกั้นโรค โดยการส่งท่อนพันธุ์
เกษตรศาสตร์ ๕๐ จำนวนมากไปช่วยเหลือประเทศกัมพูชาเพื่อดับไฟตั้งแต่ต้นทาง รวมถึงการสร้างแนวกันชน
ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๓๐๔, หมายเลข ๒, หมายเลข ๒๐๑ และ ๒๒๕๖ แต่ท้ายที่สุดก็ไม่สามารถ
ต้านทานการแพร่กระจายของพาหะนำโรคได้

เพื่อแก้ไขปัญหานี้ สถาบันฯ ได้เร่งกำลังการผลิตท่อนพันธุ์ต้านทานอย่างเต็มพิกัดผ่าน
เทคนิคการขยายพันธุ์แบบก้าวกระโดด (X๒๐) ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยความ
เชี่ยวชาญขั้นสูง ในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ สถาบันฯ สามารถกระจายต้นกล้าได้ถึง ๑ ล้านต้น และในปี พ.ศ. ๒๕๖๙
ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ ผ่านกองทุนมันสำปะหลัง ทำให้
สามารถกระจายท่อนพันธุ์ได้มากกว่า ๓ ล้านลำ โดยมีเป้าหมายเชิงรุกที่จะขยายกำลังการผลิตให้บรรลุ
เป้าหมายที่ ๕ ล้านลำ จากพื้นที่เพาะปลูกนาร่อง ๑,๘๐๐ ไร่ ในปีถัดไป

สำหรับทิศทางในอนาคต สถาบันฯ ได้นำเสนอความก้าวหน้าทางวิชาการที่เป็น
ความหวังใหม่ของประเทศ นั่นคือความสำเร็จเบื้องต้นในการพัฒนา "สายพันธุ์ต้านทานสัญชาติไทย"
ซึ่งเกิดจากการผสมข้ามสายพันธุ์ระหว่าง "ระยะของ ๙" และ "พันธุ์ ๔๓๓" โดยสายพันธุ์ใหม่นี้ผ่านการลงแปลง

ทดสอบแล้ว และคาดว่าจะพร้อมเปิดตัวอย่างเป็นทางการภายในอีก ๒ ปีข้างหน้า ซึ่งมีจุดเด่นคือให้ผลผลิตหัวสดและเปอร์เซ็นต์แป้งที่สูงกว่าสายพันธุ์อูทิดิม ทั้งนี้ สถาบันฯ ยืนยันเจตนารมณ์ว่า แม้จะเป็นองค์กรขนาดเล็ก แต่จะมุ่งมั่นวิจัยและอยู่เคียงข้างเกษตรกร เพื่อเป้าหมายสูงสุดคือเกษตรกรต้องอยู่ได้ และอุตสาหกรรมแป้งมันต้องอยู่รอดอย่างยั่งยืน

๒) บทบาทและยุทธศาสตร์ของสมาคมโรงงานผู้ผลิตแป้งมันสำปะหลังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยนายชัยวัฒน์ โชคถาวร เลขาธิการสมาคมฯ ได้นำเสนอมิติทางเศรษฐศาสตร์ที่เป็นตัวแปรสำคัญต่อการระบาดของโรค โดยระบุว่าปัจจัยด้านกลไกราคาคือเป็นอุปสรรคใหญ่ที่สุด ปัจจุบันราคามันสำปะหลังพุ่งทะยานขึ้นไปแตะระดับ ๓.๔๑ บาทต่อกิโลกรัม ในขณะที่ราคาพืชแข่งขันอย่างอ้อยตกต่ำลง ประกอบกับวิกฤตภัยแล้งที่ทำให้ผลผลิตเสียหาย ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้เกษตรกรตื่นตระหนกและเร่งกว้านซื้อท่อนพันธุ์ทุกประเภทในราคาที่สูงถึงท่อนละ ๔ บาท เพื่อนำมาปลูกซ่อมแซมโดยละเลยการคัดกรองโรคสภาพการณ์เช่นนี้สร้างความเสี่ยงอย่างมหาศาลที่จะเกิดการระบาดซ้ำรอยอดีต ซึ่งภาคเอกชนประเมินว่าสถานการณ์การระบาดยังไม่มีแนวโน้มที่ดีขึ้นแต่อย่างใด

ภาคเอกชนถือเป็นกลุ่มแรก ๆ ที่ตระหนักถึงภัยคุกคามนี้ โดยได้ส่งสัญญาณเตือนภัยแก่หน่วยงานภาครัฐตั้งแต่พบการระบาดที่เมืองเตนินห์ ประเทศเวียดนาม และกัมพูชา ทว่าในช่วงแรกภาครัฐยังประสบข้อจำกัดด้านกฎหมายและงบประมาณ สมาคมฯ จึงต้องแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยการลงทุนจ้างอากาศยาน ไร้คนขับ (Drone) บินข้ามพรมแดนไปยังกัมพูชาเพื่อถ่ายภาพแปลงมันสำปะหลังกว่าพันภาพ และร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี นำภาพเหล่านั้นมาพัฒนาเป็นระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อใช้สแกนและประเมินความเสี่ยงของการเกิดโรคใบด่างในระดับพื้นที่

เมื่อการระบาดเข้าสู่ประเทศไทย ภาคเอกชนได้จัดตั้งกองทุนฉุกเฉินมูลค่ากว่า ๓ ล้านบาท เพื่อระดมโดรนฉีดพ่นสารเคมีกำจัดแมลงหวี่ขาว แต่ต้องประสบความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากข้อจำกัดทางชีววิทยาของแมลงพาหะที่ซ่อนตัวได้ดี สมาคมฯ จึงปรับยุทธศาสตร์ใหม่โดยการระดมทุนจากโรงงานแปงเครือช่ายกว่า ๕ ล้านบาท เพื่อจัดซื้อท่อนพันธุ์ด้านทานนำมาขยายพันธุ์เองในโรงเรือนของแต่ละโรงงานด้วยเทคนิค X๒๐ จากนั้นจึงแจกจ่ายให้แก่เกษตรกรภายใต้เงื่อนไขข้อตกลงที่รัดกุม คือเกษตรกรต้องมีระบบน้ำหยดเพื่อรับประกันอัตราการรอด และต้องส่งมอบท่อนพันธุ์คืนให้โรงงานจำนวน ๕๐ ท่อนต่อไร่ในปีถัดไปเพื่อสร้างระบบหมุนเวียนท่อนพันธุ์

ในด้านการผลักดันนโยบายระดับชาติ สมาคมฯ ได้ใช้ความพยายามอย่างหนักตลอด ๓ ปีที่ผ่านมา ในการเรียกร้องให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณ ๘๐๐ ล้านบาท เพื่อแก้ปัญหานี้เชิงโครงสร้าง แต่ต้องเผชิญกับอุปสรรคจากความไม่แน่นอนทางการเมืองและการยุบสภาหลายครั้ง นอกจากนี้ ภาคเอกชนยังได้นำเสนอข้อเสนอพิเศษ (Fast Track) เพื่อขออนุญาตนำเข้าท่อนพันธุ์ด้านทานสำเร็จรูปจากประเทศเวียดนามโดยตรง เพื่อร่นระยะเวลาการผลิตภายในประเทศ แต่ยังคงติดขัดเงื่อนไขทางกฎหมายด้านพระราชบัญญัติกักกันพืช ทำให้สมาคมฯ ต้องหันไปพึ่งพานวัตกรรมอื่นแทน เช่น การร่วมมือกับ สวทช. ในการทดลองขยายพันธุ์ด้วยเทคนิคเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ (Tissue Culture)

อีกหนึ่งยุทธศาสตร์สำคัญที่ภาคเอกชนกำลังผลักดัน คือการนำเสนอแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (End of Waste) โดยพยายามผลักดันกฎหมายเพื่อนำทรัพยากรที่เหลือทิ้งจากโรงงาน เช่น น้ำที่ผ่านการบำบัดซึ่งอุดมไปด้วยแร่ธาตุ และหน้าดินที่หลุดลอกจากการล้างมันสำปะหลัง กลับคืนสู่แปลงเกษตรกรในรูปแบบของสารปรับปรุงดินและระบบน้ำหยดเพื่อการเกษตร ควบคู่ไปกับเรื่องดังกล่าว สมาคมฯ ยังได้แสดงความกังวลต่อภัยคุกคามใหม่ที่เรียกว่า "โรคพุ่มแจ้" ซึ่งทวีความรุนแรงกว่าใบด่าง เนื่องจากโรคนี้

จะทำลายเปอร์เซ็นต์แบ่งในหัวมันสำปะหลังให้กลายเป็น "ไส้เทียน" (เหลือแบ่งเพียงร้อยละ ๑๒) ซึ่งสมาคมฯ ได้เร่งจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์กว่า ๔๐,๐๐๐ ชุด เพื่อแจ้งเตือนเกษตรกรล่วงหน้าแล้ว

๓) บทบาทและยุทธศาสตร์ของศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืช จ. นครราชสีมา โดย นางนวรรณ ทองคนทา ผู้อำนวยการศูนย์ฯ ได้วิเคราะห์สถานการณ์การระบาดของในมมของ เิงนิเวศวิทยาว่า ปัจจุบันสถานการณ์อยู่ในภาวะ "ทรงตัว" ซึ่งความทรงตัวนี้เประบางอย่างยิ่ง ปัจจัยกระตุ้นหลักคือราคาผลผลิตที่ดึงดูดใจ ทำให้เกษตรกรละทิ้งกระบวนการคัดกรองความสมบูรณ์ของท่อนพันธุ์ แม้ว่าเกษตรกรในพื้นที่จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคใบด่างเป็นอย่างดี แต่ด้วยแรงกดดันทางเศรษฐกิจ ทำให้พวกเขาเลือกที่จะเสี่ยงปลูกท่อนพันธุ์ที่ติดเชื้อเพื่อหวังรายได้ระยะสั้น ส่งผลให้การควบคุมการระบาดเป็นไปได้อย่างยิ่งยั้ง

ในมิติของงานวิจัยระดับปฏิบัติการ ศูนย์อารักขาพืชได้ดำเนินการทดสอบสายพันธุ์ ในแปลงทดลองจริงอย่างเป็นระบบ โดยนำพันธุ์หนาน ๔ สายพันธุ์ ได้แก่ เกษตรศาสตร์ ๕๐, ห้วยบง ๖๐, ระยอง ๗๒ และพันธุ์ ๘๘ มาปลูกภายใต้สภาพแวดล้อมเดียวกับเกษตรกร ผลการทดสอบเชิงประจักษ์ยืนยันว่า พันธุ์เกษตรศาสตร์ ๕๐ มีความสามารถในการทนทานต่อโรคได้ดีที่สุดในขณะที่พันธุ์ ๘๘ ถือเป็นสายพันธุ์ที่อ่อนแอที่สุด โดยพบว่าเมื่อนำท่อนพันธุ์จากปีแรกไปปลูกซ้ำในปีที่สอง พันธุ์ ๘๘ และระยอง ๗๒ จะแสดงอาการติดเชื้อโรคใบด่างเต็มพื้นที่ร้อยละ ๑๐๐

การบริหารจัดการแมลงห้ำหิวข้าวยาสูบ ซึ่งเป็นพาหะหลักของโรค ถือเป็นความท้าทายขั้นสูงสุดของศูนย์ฯ จากการทดสอบประสิทธิภาพของชีวภัณฑ์ ณ อำเภอโนนแดง พบว่าข้อจำกัดทางสภาพภูมิอากาศมีผลโดยตรงต่อการควบคุมโรค การประยุกต์ใช้เชื้อราบิวเวอเรีย (*Beauveria*) จะแสดงประสิทธิภาพสูงสุดเฉพาะในช่วงฤดูฝนที่มีความชื้นสัมพัทธ์สูงเท่านั้น ในขณะที่ช่วงฤดูแล้ง เชื้อราจะไม่สามารถเจริญเติบโตได้ จึงต้องปรับแผนมาใช้สารสกัดสะเดาในการฉีดพ่นทุกๆ ๒ สัปดาห์ ซึ่งในทางปฏิบัติ ถือเป็นภาระต้นทุนและแรงงานที่สูงเกินกว่าที่เกษตรกรทั่วไปจะแบกรับได้

อุปสรรคสำคัญที่ทำให้การสกัดกั้นพาหะล้มเหลว คือพฤติกรรมทางชีววิทยาของตัวแมลงห้ำหิวเอง จากการสำรวจอย่างละเอียดพบว่า ตัวอ่อนของแมลงห้ำหิวจะหลบซ่อนตัวอยู่บริเวณใต้ใบของมันสำปะหลังในชั้นล่างสุดที่ติดกับพื้นดิน สัญชาตญาณการเอาตัวรอดนี้ ทำให้การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างอากาศยานไร้คนขับ (Drone) มาบินฉีดพ่นละอองสารเคมีจากด้านบน ไม่สามารถทะลุทะลวงผ่านทรงพุ่มลงไปสัมผัสกับตัวแมลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีฉีดพ่นในแปลงขนาดใหญ่จึงกลายเป็นการลงทุนที่สูญเปล่า

ดังนั้น ทางออกที่ยั่งยืนที่สุดในมุมมองของศูนย์อารักขาพืช คือ การปรับเปลี่ยนวิธีการเกษตรไปสู่รูปแบบ "การทำเกษตรแบบประณีต" ศูนย์ฯ เสนอแนะว่า เกษตรกรต้องลงพื้นที่สำรวจแปลงด้วยตนเองอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง หากพบต้นที่แสดงอาการในระยะเริ่มต้น ต้องเร่งถอนและทำลายทิ้งทันที โดยปราศจากความเสียดาย นอกจากนี้ เพื่อลดความเสี่ยงจากการสูญเสียรายได้ เกษตรกรควรมีการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินใหม่ โดยแบ่งสัดส่วนพื้นที่เพาะปลูกบางส่วน (เช่น ๒๐ ไร่ จาก ๑๐๐ ไร่) ไปปลูกพืชทางเลือกอื่น ๆ เพื่อกระจายความเสี่ยงทางเศรษฐกิจและตัดวงจรของโรคไปพร้อมกัน

๔) บทบาทและยุทธศาสตร์ของกองขยายพันธุ์พืช กรมส่งเสริมการเกษตร โดย นายพิชิต บุตรดี นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ ๑๐ จ.อุดรธานี สะท้อนมุมมองจากหน่วยงานต้นน้ำผู้ผลิตท่อนพันธุ์ว่า สถานการณ์ปัจจุบันยังคงทรงตัว แต่มีความน่ากังวลแฝงอยู่จากภาวะความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ปรากฏการณ์ที่สภาพอากาศร้อนจัดคล้ายฤดูแล้ง แต่กลับมีความชื้นจากฝนตกลงมาสลับกัน ทำให้เกิดสภาวะ "นิ่งหรือตมหัวมันในดิน" สภาพแวดล้อมที่

รุนแรงนี้ไม่เพียงแต่ทำให้ต้นมันสำปะหลังอ่อนแอลง แต่ยังอาจเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาให้เชื้อไวรัสที่แฝงอยู่ในลำต้น แสดงอาการรุนแรงขึ้นในระยะถัดไป

ในด้านแผนปฏิบัติการระดับชาติ ศูนย์ขยายพันธุ์พืชได้รับมอบหมายยุทธศาสตร์สำคัญในการผลิตสายพันธุ์อิทธิ โดยเริ่มต้นในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ จากท่อนพันธุ์ตั้งต้นจำนวน ๑๕,๐๐๐ ลำ นำมาเข้าสู่กระบวนการขยายพันธุ์แบบ X๒๐ เพื่อสร้างแปลงผลิตท่อนพันธุ์ขนาด ๑๕๐ ไร่ เป้าหมายสูงสุดของกรมส่งเสริมการเกษตรคือ การขับเคลื่อนแผนก้าวกระโดดระยะ ๗ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๓) โดยจะขยายพื้นที่การผลิตให้เติบโตเป็น ๔ เท่าในทุกๆ ปี เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการผลิตท่อนพันธุ์มันสำปะหลังสะอาดให้ครอบคลุมพื้นที่ ๕๐๐,๐๐๐ ไร่ทั่วประเทศ

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ต้องเผชิญกับข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์และปฐพีวิทยาที่แตกต่างกันในแต่ละศูนย์ปฏิบัติการ ตัวอย่างเช่น ศูนย์ฯ ในจังหวัดนครราชสีมาต้องต่อสู้กับปัญหาดินเค็ม, ศูนย์ฯ ในเขตภาคเหนืออย่างจังหวัดลำพูนประสบปัญหาดินเหนียวจัด และศูนย์ฯ จังหวัดบุรีรัมย์ประสบปัญหาหน้าดินถมใหม่ที่ขาดแร่ธาตุ ข้อจำกัดทางกายภาพเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่ออัตราการเจริญเติบโตของท่อนพันธุ์ และทำให้กำลังการผลิตของหน่วยงานภาครัฐอาจไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร

เพื่อเป็นฐานข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ศูนย์ฯ ได้ดำเนินการเก็บเกี่ยวและทดสอบประสิทธิภาพของ "พันธุ์อิทธิ ๑" อย่างละเอียด ผลการทดสอบเชิงประจักษ์พบว่า พันธุ์อิทธิ ๑ ตอบโจทย์ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยให้ผลผลิตสูงถึง ๖ ตันต่อไร่ และมีเปอร์เซ็นต์แป้งสูงถึงร้อยละ ๒๗ นอกจากนี้ ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของสายพันธุ์นี้ที่มีลำต้นเรียวยาวตั้งตรง และมีอัตราการแตกกิ่งเพียงร้อยละ ๑๐ ถือเป็นลักษณะอุดมคติที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการนำไปตัดเป็นท่อนพันธุ์เพื่อการขยายผล ยิ่งไปกว่านั้น จากการลงพื้นที่ปลูก ๕๐ ไร่ พบอัตราการแสดงอาการของโรคเพียง ๕ ตัน ซึ่งถือเป็นสถิติที่ต่ำมากและอยู่ในเกณฑ์ที่รับได้ต่อประเด็นคำถามเรื่องการลดพื้นที่ระบาดให้ได้รับร้อยละ ๓๐ ศูนย์ขยายพันธุ์พืชยอมรับว่าเป็นเป้าหมายที่มีความท้าทายอย่างยิ่งยวดภายใต้สภาวะวิกฤตทางสภาพอากาศเช่นนี้ อย่างไรก็ตาม ศูนย์ฯ ยืนยันที่จะทุ่มเทสรรพกำลังและจัดทุกยุทธวิธีทางวิชาการมาประยุกต์ใช้ ไม่ว่าจะเป็นการเดินหน้าขยายพันธุ์ด้วยระบบเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ (Tissue Culture) การเร่งรัดการขยายพันธุ์ด้วยวิธี X๒๐ รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการตัดท่อนพันธุ์ให้สั้นลงเพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตให้ได้มากที่สุด และในระยะยาว ศูนย์ฯ มีแผนที่จะสร้างความร่วมมือเพื่อจัดตั้งแปลงขยายพันธุ์เครือข่ายร่วมกับเกษตรกรในระดับพื้นที่ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๐ เพื่อกระจายความเสี่ยงและเพิ่มศักยภาพการผลิตให้บรรลุเป้าหมาย

๕) บทบาทและยุทธศาสตร์ของสำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ โดยนางสาวประทุมพร คำภาสุข นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ ได้ฉายภาพสถานการณ์จริงจากระดับรากหญ้าว่า แนวโน้มการระบาดในพื้นที่จังหวัดชัยภูมียังมีทิศทางที่เพิ่มขึ้น ปัญหาหลักเกิดจากพฤติกรรมดั้งเดิมของเกษตรกรที่มักจะเก็บท่อนพันธุ์ที่ผ่านการเก็บเกี่ยว (ซึ่งแฝงเชื้อโรค) ไว้ใช้สำหรับฤดูกาลต่อไป ประกอบกับวิกฤตภัยแล้งที่ทำให้การปลูกในรอบแรกเสียหาย เกษตรกรจึงต้องเร่งหาท่อนพันธุ์ใดๆ ก็ตามมาปลูกซ่อมแซม อย่างไรก็ตาม ชัยภูมียังมีข้อได้เปรียบทางภูมิประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่สูงและห่างไกลในเขตอำเภอเทพสถิต ซึ่งยังมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดเชื้อ และมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งผลิตท่อนพันธุ์สะอาดได้

เพื่อแก้ปัญหาเชิงรุก สำนักงานเกษตรจังหวัดได้ริเริ่ม "ธนาคารท่อนพันธุ์มันสำปะหลัง" ในช่วงปลายปี พ.ศ. ๒๕๖๗ ถึงต้นปี พ.ศ. ๒๕๖๘ โดยอาศัยงบประมาณสนับสนุนจากมติคณะรัฐมนตรีสัญจร โครงการนี้ประสบความสำเร็จในการบูรณาการความร่วมมือกับภาคเอกชน (เช่น บริษัท

สยามควอลิตี้ สตาร์ซ) ในการนำเข้าท่อนพันธุ์ด้านทานสายพันธุ์อิทธิมาเพาะปลูกนาร่องในพื้นที่ ๒๒๘ ไร่ ผลสัมฤทธิ์เบื้องต้นพบว่า แปลงนาร่องดังกล่าวสามารถให้ผลผลิตได้สูงกว่า ๕ ตันต่อไร่ ซึ่งตัวเลขนี้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ช่วยลบล้างอคติของเกษตรกรที่มักเชื่อว่าพันธุ์ด้านทานจะให้ผลผลิตต่ำ

ในกระบวนการขยายพันธุ์ทางปฏิบัตินั้น เจ้าหน้าที่พบอุปสรรคสำคัญจากการส่งเสริมเทคนิค X๒๐ เนื่องจากกระบวนการดังกล่าวมีความซับซ้อน เกษตรกรต้องนำท่อนพันธุ์ไปปักชำในถุงเพาะชำก่อนนำลงแปลงปลูกจริง ซึ่งเพิ่มต้นทุนทางด้านเวลาและแรงงาน จากสถิติพบว่าเกษตรกร ๑๐ ราย จะมีเพียง ๑ รายที่ยินดีและสามารถดำเนินการได้สำเร็จ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ทางจังหวัดจึงได้ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์เชิงนโยบาย โดยลดเป้าหมายการขยายพันธุ์ลงมาอยู่ที่ระดับ X๕ (ขุนห้า) ซึ่งปฏิบัติได้จริงมากกว่า โดยตั้งเป้าหมายที่จะขยายพื้นที่พันธุ์ด้านทานให้ครอบคลุม ๑,๑๔๐ ไร่ ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมโครงการ "๑ อำเภอ ๑ แปลงพันธุ์" เพื่อควบคุมคุณภาพพันธุ์หนานทานในพื้นที่ที่ยังมีการระบาดต่ำ

สำหรับการขับเคลื่อนเป้าหมายท้าทายในการลดพื้นที่ระบาดร้อยละ ๓๐ นั้น จังหวัดชัยภูมิมุ่งเน้นมาตรการ ๓ ประการหลัก ได้แก่ ประการแรก คือการสร้างความตระหนักรู้ขั้นสูงสุด โดยได้จัดกิจกรรม Kick Off รณรงค์ระดับจังหวัดไปเมื่อเดือนเมษายนที่ผ่านมา เพื่อเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรให้กลายเป็นการลงมือปฏิบัติจริง (ถอนทำลายต้นที่ติดโรค) ประการที่สอง คือการติดตามและควบคุมแหล่งที่มาของท่อนพันธุ์อย่างเข้มงวด โดยได้มีการประสานความร่วมมือกับสำนักงานพาณิชย์จังหวัด ในการเรียกประชุมผู้ประกอบการและพ่อค้าคนกลางที่ตั้งจุดจำหน่ายท่อนพันธุ์ริมทาง เพื่อขอความร่วมมือขั้นเด็ดขาดมิให้นำท่อนพันธุ์ที่ติดเชื้อมาจำหน่ายกระจายในพื้นที่

ประการสุดท้ายและถือเป็นยุทธศาสตร์ที่ทรงพลังที่สุด คือการใช้กลไกทางจิตวิทยาเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมเกษตรกร โดยการสร้าง "แปลงต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ" จังหวัดได้สนับสนุนระบบน้ำหยดเข้าสู่แปลงขยายพันธุ์ด้านทาน เพื่อรับประกันอัตราการรอดตายและผลผลิต เมื่อเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียงได้เห็นผลผลิตที่สูงและมีคุณภาพเทียบเท่าหรือดีกว่าพันธุ์ดั้งเดิมด้วยตาตนเอง กำแพงความเชื่อเดิมจึงถูกทำลายลง นำไปสู่การยอมรับและเกิดความต้องการที่จะปรับเปลี่ยนมาใช้สายพันธุ์อิทธิมาอย่างกว้างขวาง ซึ่งกลไกนี้จะเป็นแรงเหวี่ยงสำคัญที่ช่วยผลักดันให้จังหวัดชัยภูมิสามารถบรรลุเป้าหมายการลดพื้นที่ระบาดได้อย่างเป็นรูปธรรม

๑.๓ การขับเคลื่อนงานศูนย์ปฏิบัติการร่วมกันระหว่างเขตและศูนย์ปฏิบัติการ

โดยแบ่งกลุ่มกิจกรรมแลกเปลี่ยน จำนวน ๑ กลุ่ม (กลุ่มศูนย์ปฏิบัติการ ๑๒ ศูนย์) กลุ่มศูนย์ปฏิบัติการได้นำเสนอภาพสะท้อนจากมุมมองของหน่วยงานสนับสนุน ทางวิชาการ โดยชี้ให้เห็นถึงความพยายามในการเปลี่ยนผ่านบทบาท (Transformation) จากเดิมที่มุ่งเน้นเพียงการเป็นศูนย์ผลิตและแจกจ่ายพันธุ์พืชหรือปัจจัยการผลิต ไปสู่การเป็น "ศูนย์กลางความเป็นเลิศด้านเทคโนโลยี และนวัตกรรม" เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาดูงานเชิงลึกสำหรับบุคลากรของรัฐและเกษตรกรที่สนใจ

ทว่าในความเป็นจริง ศูนย์ปฏิบัติการกลับต้องเผชิญกับอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่สำคัญหลายประการ โดยเฉพาะ**ปัญหาความขาดแคลนอัตรากำลัง** การที่ศูนย์ปฏิบัติการ มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุน (เช่น ธุรการ การเงิน) ไม่เพียงพอ ส่งผลให้นักวิชาการซึ่งควรจะทุ่มเทเวลาให้กับการวิจัยและพัฒนาแลกเปลี่ยนรู้ ต้องถูกดึงตัวมาปฏิบัติภารกิจด้านงานเอกสารและงานพัสดุแทน ภาระงานที่ทับซ้อนนี้นำไปสู่การลดทอนศักยภาพทางวิชาการ และทำให้องค์ความรู้ภายในศูนย์ไม่ได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้าอย่างที่ควรจะเป็น

ปัญหาโครงสร้างอีกประการหนึ่ง คือ ความเหลื่อมล้ำในการจัดสรรงบประมาณ ปัจจุบัน ศูนย์ปฏิบัติการมักจะได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการแบบบนลงล่าง (Top-down) โดยตรงจากกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งกระบวนการนี้ได้ข้ามขั้นตอนการหารือกับสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรระดับเขต (สสท.) และสำนักงานเกษตรจังหวัด ผลที่ตามมาคือ โครงการและแปลงเรียนรู้ที่ถูกส่งลงมา มักไม่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการที่แท้จริงของการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ภูมิภาคนั้น ๆ เพื่อแก้ปัญหาระยะยาว ทางกลุ่มศูนย์ปฏิบัติการได้เสนอแนวทางการรื้อโครงสร้างการจัดทำงานงบประมาณใหม่ โดยเปลี่ยนผ่านสู่ระบบ "Bottom-up" ซึ่งหมายความว่า ในอนาคต เขต สำนักงานเกษตรจังหวัด และศูนย์ปฏิบัติการ จะต้องร่วมกันจัดเวทีบูรณาการเพื่อวิเคราะห์ความต้องการของพื้นที่ และจัดทำคำขอของงบประมาณร่วมกัน เพื่อให้ศูนย์สามารถทำหน้าที่ผลิตวิชาการ นวัตกรรม หรือปัจจัยการผลิต ที่ตอบสนองต่อการแก้ปัญหาของจังหวัดได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพสูงสุด เน้นย้ำถึงยุทธศาสตร์ความร่วมมือ โดยระบุว่าการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเริ่มต้นจากการจัดทำ "แผนปฏิบัติงานร่วมกัน" อย่างจริงจัง โดยสำนักงานเขตจะต้องรับบทบาทเป็นเจ้าภาพหลัก ในการดึงทุกภาคส่วนมาหารือเพื่อระบุความต้องการองค์ความรู้เฉพาะด้าน ซึ่งคาดว่าจะกลไกการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบนี้ จะเริ่มเห็นภาพที่ชัดเจนและเกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเต็มรูปแบบภายในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๗๑

๑.๔ การอภิปรายกลุ่ม (แบ่งกลุ่มกิจกรรม/ใบงาน)

โดยแบ่งกลุ่มกิจกรรม จำนวน ๕ กลุ่ม ประเด็น การขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตร และประเด็น Challenge ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย

- การจัดทำแปลงพันธุ์มันสำปะหลังให้ครอบคลุมพื้นที่
- การควบคุมการระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลัง ลดลงร้อยละ ๓๐

๑) กลุ่มที่ ๑ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑ (กลุ่มสภายดี: อุดรธานี เลย หนองคาย หนองบัวลำภู บึงกาฬ)

จังหวัดอุดรธานี เป็นพื้นที่ที่มีการเพาะปลูกมันสำปะหลังหนาแน่นที่สุดในกลุ่ม ปัจจุบันพบพื้นที่การระบาดของโรคใบด่างอยู่ประมาณ ๘,๐๐๐ ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๒ ของพื้นที่เพาะปลูก แม้ในอดีต ทางจังหวัดอุดรธานีจะเคยประสบความสำเร็จในการบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน เพื่อลงพื้นที่ทำลายแปลงที่ติดโรคและสามารถควบคุมให้เป็นพื้นที่สีเขียวปลอดโรคได้ถึง ๒ ปี แต่ปัจจุบันสถานการณ์ได้กลับมาระบาดซ้ำอีกครั้ง

สาเหตุรากฐานที่นำไปสู่การระบาดซ้ำนั้น อาจเกิดจากปัญหา "ท่อนพันธุ์เถื่อน" และการลักลอบเคลื่อนย้ายท่อนพันธุ์ข้ามเขตแดน เนื่องจากอุดรธานีมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดที่มีการเพาะปลูกและมีโรงงานแป่งมันสำปะหลังจำนวนมาก เช่น กาฬสินธุ์และขอนแก่น ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายท่อนพันธุ์ที่ปราศจาก การตรวจสอบและไม่มีใบรับรอง (Certification) ตามมาตรการที่ภาครัฐกำหนด รวมทั้ง การซื้อขายท่อนพันธุ์ ที่ไม่ผ่านการรับรองผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น กรณีศึกษาที่อำเภอโนนสะอาด ซึ่งเกษตรกรได้สั่งซื้อท่อนพันธุ์อ่อนแอ (เช่น พันธุ์ CMR๘๙) ผ่านบริการจัดส่งพัสดุเอกชน (Kerry) แม้ในกรณีดังกล่าวเจ้าหน้าที่จะสามารถตรวจพบและทำลายได้ทันท่วงที แต่เหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงช่องโหว่ขนาดใหญ่ในการควบคุมการแพร่กระจายของโรคที่หน่วยงานรัฐต้องเผชิญ

เพื่อเป็นมาตรการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน จึงร่วมกันจัดทำแผนการสร้างความมั่นคงทางสายพันธุ์ โดยการจัดตั้ง "ธนาคารท่อนพันธุ์มันสำปะหลัง" โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจำนวน

๓๐๐,๐๐๐ บาท จากสำนักงานพาณิชย์จังหวัด ซึ่งโครงการนี้นำร่องด้วยการจัดทำแปลงผลิตท่อนพันธุ์ เป้าหมายจำนวน ๔๐๐ ไร่ และได้ตั้งเป้าหมายเชิงรุกที่จะขยายพื้นที่ให้เติบโตขึ้น ๔ เท่าในทุก ๆ ปี ซึ่งคาดว่าจะสามารถขยายพื้นที่แปลงสะอาดได้ถึง ๑,๖๐๐ ไร่ ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๐ เพื่อเป็นเกราะป้องกันการไหลทะลักของท่อนพันธุ์จากภายนอก ซึ่งแผนการดำเนินงานดังกล่าว มุ่งเน้นการจัดซื้อท่อนพันธุ์หนาน ๓ สายพันธุ์ จากแหล่งผลิตภายในจังหวัดอุดรธานี เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการปนเปื้อนข้ามจังหวัด พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) อย่างรัดกุม เพื่อให้มั่นใจว่าท่อนพันธุ์ที่นำมาใช้ในโครงการนั้น มีความสะอาดและปลอดภัยสูงสุด

๒) กลุ่มที่ ๒ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒ (กลุ่มสนุก: สกลนคร นครพนม มุกดาหาร)

สถานการณ์การระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลังในพื้นที่รับผิดชอบ ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีพื้นที่การระบาดเฉลี่ยรวมเพียงร้อยละ ๒.๙๕ จากพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด

โดยจังหวัดมุกดาหาร พบการระบาดร้อยละ ๒.๙๓ จังหวัดสกลนครพบเพียงร้อยละ ๐.๐๕ ในขณะที่จังหวัดนครพนมไม่พบพื้นที่การระบาดเลย สถานการณ์ที่อยู่ในระดับน่าพึงพอใจนี้ เป็นผลมาจากความเข้มงวดในการเฝ้าระวังและการใช้มาตรการเชิงรุกในระดับพื้นที่

สำหรับแนวทางการดำเนินงาน ได้ร่วมกันกำหนดมาตรการหลัก ๖ ประการ โดยมุ่งเน้นการจัดทำแปลงท่อนพันธุ์สะอาด ผ่านการส่งเสริมการเพาะปลูกทั้งพันธุ์ต้านทาน (เช่น พันธุ์อิทธิ) และพันธุ์ทนทาน (เช่น เกษตรศาสตร์ ๕๐, ห้วยบง, ระยอง) นอกจากนี้ ยังมีความร่วมมือเชิงบูรณาการกับภาคเอกชน โดยเฉพาะโรงงานมันสำปะหลังพรีเมียร์ ซึ่งได้มีข้อตกลงร่วมกันในการคืนท่อนพันธุ์จำนวน ๕๐๐ ลำต่อ ๑ ไร่ เพื่อนำไปเป็นทุนหมุนเวียนในการขยายพันธุ์สะอาดให้แก่เกษตรกรรายอื่น ๆ ต่อไป และมีการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ โดยจังหวัดมุกดาหารได้ริเริ่มพัฒนาระบบ Web Application เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลและเครื่องมือในการบริหารจัดการ "ธนาคารท่อนพันธุ์สะอาดออนไลน์" ซึ่งระบบนี้จะช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถบันทึกข้อมูล พิกัดแปลง และผลการประเมินแปลง ตามมาตรฐานของกรมส่งเสริมการเกษตรได้อย่างแม่นยำ หากแปลงใดผ่านการประเมิน จะได้รับใบรับรองอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งช่วยให้เกษตรกรสามารถตรวจสอบย้อนกลับแหล่งที่มาของท่อนพันธุ์ได้อย่างโปร่งใส

ข้อจำกัดและอุปสรรค ในการปฏิบัติงาน ประเด็นหลัก คือ เกษตรกรบางส่วนยังคงรู้สึกเสียดาย และไม่ยินยอมที่จะถอนทำลายต้นมันสำปะหลังที่แสดงอาการติดโรค นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการขาดแคลนองค์ความรู้ในการปรับปรุงบำรุงดิน การกระจายท่อนพันธุ์สะอาดที่ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ ต้นทุนในการกำจัดโรคที่ค่อนข้างสูง ตลอดจนปัญหาด้านระบบการรับซื้อในบางจังหวัดที่มีการกำหนดระยะเวลา ทำให้เกษตรกรต้องเร่งเก็บเกี่ยวผลผลิตก่อนกำหนด

๓) กลุ่มที่ ๓ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (กลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์: ขอนแก่น ร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์)

กลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์ ได้ร่วมกันกำหนดแผนขับเคลื่อนในการแก้ปัญหา ภายใต้ยุทธศาสตร์

๑.๑) "น้ำดีไล่น้ำเสียออกจากพื้นที่" ซึ่งหมายถึงการนำท่อนพันธุ์สะอาดเข้าไปทดแทนพันธุ์ที่อ่อนแออย่างเบ็ดเสร็จ

๑.๒) การนำ "ระบบน้ำหยด" เข้ามาเป็นโครงสร้างพื้นฐานหลักสำหรับทุกแปลงเพาะพันธุ์ โดยตระหนักถึงปัจจัยด้านสภาพภูมิอากาศที่แห้งแล้งทำให้การปลูกมันสำปะหลังประสบความสำเร็จสูง

๑.๓) การปรับเปลี่ยนรูปแบบรายได้ของเกษตรกร จากเดิมที่ต้องรอเก็บเกี่ยวหัวมันสดเพื่อจำหน่าย ทางกลุ่มได้นำเสนอโมเดล "การตัดท่อนพันธุ์จำหน่ายโดยไม่ต้องขุดหัว" เมื่อมันสำปะหลังอายุครบ ๘ เดือน เกษตรกรสามารถตัดท่อนพันธุ์ขายได้ในราคาที่สูงถึง ๑๖,๐๐๐ บาทต่อไร่ และสามารถปล่อยให้ต้นต่อแตกยอดใหม่เพื่อตัดขายในรอบถัดไปทุก ๆ ๔-๕ เดือน ซึ่งเป็นการสร้างรายได้หมุนเวียนที่คุ้มค่ากว่าและช่วยลดต้นทุนการเตรียมแปลงใหม่ได้อย่างมหาศาล

๑.๔) การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ภายใต้แนวคิด "๑ อำเภอมันสะอาด" โดยยกตัวอย่างในพื้นที่อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศเป็นหุบเขาปิด มีทางเข้าออกเพียงเส้นทางเดียว ทำให้ง่ายต่อการควบคุมการเข้าออกของท่อนพันธุ์ การใช้อำเภอนี้เป็นพื้นที่กักกันและผลิตท่อนพันธุ์สะอาด จะช่วยให้จังหวัดมีแหล่งพันธุ์มันสำปะหลังที่ปลอดภัยอย่างแท้จริง

๑.๕) โมเดล "มันสะอาดปราศจากสิ่งเจือปน" โดยหน่วยงานภาครัฐได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการเจรจา (MOU) กับโรงงานแปรรูปมันสำปะหลัง เพื่อขอรับส่วนต่างราคาพิเศษสำหรับมันสำปะหลังที่ไม่มีดินติด ผลการดำเนินงานปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรสามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงขึ้น และสร้างรายได้ส่วนต่างเพิ่มขึ้นเกือบ ๕๐,๐๐๐ บาท จากปริมาณผลผลิตกว่า ๑,๒๐๐ ตัน ซึ่งเป็นแรงจูงใจชั้นดีให้เกษตรกรหันมาดูแลแปลงอย่างประณีต จากกรณีศึกษาจากจังหวัดร้อยเอ็ด

๔) กลุ่มที่ ๔ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ (กลุ่มนครชัยบุรี: นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์)

กลุ่มนครชัยบุรีนทร์ ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดที่เป็นฐานการผลิตหลักของประเทศ โดยปัจจุบันมีพื้นที่การเพาะปลูกกว่า ๔๓,๐๐๐ ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๖.๘ ของพื้นที่ปลูก ดังนั้นเพื่อบรรลุเป้าหมายการลดพื้นที่ระบาดให้ได้ร้อยละ ๓๐ (หรือประมาณ ๒๘,๑๑๑ ไร่) ทางกลุ่มจำเป็นต้องจัดหาท่อนพันธุ์สะอาดจำนวน ๑๑ ล้านลำ ซึ่งปัจจุบันกลุ่มจังหวัดมีแปลงท่อนพันธุ์สะอาดนำร่องเพียง ๒,๖๒๖ ไร่ ซึ่งผลิตท่อนพันธุ์ได้เพียง ๑.๕ ล้านลำเท่านั้น

จากสภาพการณดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงภาวะขาดแคลนท่อนพันธุ์อย่างรุนแรง โดยยังคงต้องการพื้นที่ขยายผลอีกมากกว่า ๒๕,๐๐๐ ไร่ จึงจะสามารถผลิตท่อนพันธุ์ได้เพียงพอต่อเป้าหมายการลดพื้นที่ระบาดที่ตั้งไว้ ดังนั้น จึงร่วมกันวางแผนปฏิบัติการ ๕ ขั้นตอน ประกอบด้วย

๔.๑) การสร้างการตระหนักรู้แก่ภาคีเครือข่ายทุกระดับ

๔.๒) การคัดเลือกเกษตรกรที่มีศักยภาพสูงสุด (โดยเฉพาะกลุ่มที่มีระบบน้ำ) เพื่อจัดทำแปลงท่อนพันธุ์สะอาด

๔.๓) การเร่งจัดตั้ง "ธนาคารท่อนพันธุ์" อย่างเป็นรูปธรรมในทุกจังหวัด

๔.๔) การลงพื้นที่ติดตามและประเมินผลอย่างเข้มข้นในทุกระยะการเจริญเติบโต

๔.๕) การเชื่อมโยงกลไกตลาดเพื่อบริหารจัดการผลผลิต

รวมถึง การเชื่อมโยงตลาด คือการทำ "Market Matching" หรือการจับคู่ธุรกิจระดับท้องถิ่น ซึ่งจะดำเนินการสำรวจความต้องการและจับคู่ระหว่างผู้ผลิตท่อนพันธุ์สะอาดกับเกษตรกรผู้ต้องการใช้ท่อนพันธุ์ ภายในอำเภอ หรือภายในกลุ่มจังหวัดเดียวกัน จะทำให้ช่วยลดต้นทุนค่าขนส่งที่กดทับรายได้เกษตรกร และยังช่วยลดความเสี่ยงจากการนำเข้าท่อนพันธุ์ปนเปื้อนจากพื้นที่ห่างไกลอีกด้วย

๕) กลุ่มที่ ๕ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒ (กลุ่ม โขง ชี มูล: อุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ)

กลุ่มโขงชีมูล ได้รายงานสถานการณ์การระบาดของที่ค่อนข้างวิกฤต โดยพบว่าพื้นที่ที่มีการรายงานการระบาดของโรคใบด่างสูงถึงร้อยละ ๙๙ นอกจากนี้ ยังเริ่มมีการเฝ้าระวังความเสี่ยงจากโรคอุบัติใหม่ อย่างโรคพุ่มแจ้ ซึ่งมีการแจ้งเบาะแสในพื้นที่ แม้จากการตรวจสอบเบื้องต้นจะพบว่าเป็นเพียงความเข้าใจผิด จากอาการพลัดแปลง แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางของสถานการณ์ด้านอารักขาพืชในกลุ่มจังหวัดนี้

ปัญหาที่ซับซ้อนของกลุ่มโขงชีมูลไม่ได้มีเพียงเรื่องโรคระบาด แต่ยังครอบคลุมไปถึง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยเฉพาะปัญหาน้ำท่วมขังหรือภาวะ "มันฮิม" ซึ่งส่งผลให้เกิดโรครากเน่าโคนเน่าซ้ำเติม เกษตรกร

ประกอบกับพฤติกรรมดั้งเดิมของเกษตรกรที่มักจะเก็บเกี่ยวท่อนพันธุ์เพื่อนำไปใช้ต่อโดยปราศจากการควบคุมการคัดกรอง หรือนำท่อนพันธุ์ที่เก็บไว้นานจนเสื่อมสภาพมาปลูก ส่งผลให้อัตราการงอกต่ำ และเกิดการแพร่กระจายของโรคอย่างต่อเนื่อง

ทางกลุ่มโขงชีมูล ได้ร่วมกันกำหนดแผนการขับเคลื่อนในการลดพื้นที่การระบาดลงให้ได้ ร้อยละ ๓๐ ต่อปีอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลฐานจากปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ที่มีพื้นที่ระบาด ๗๓,๕๐๐ ไร่ ทางกลุ่มตั้งเป้าที่จะลดให้เหลือ ๓๑,๕๐๐ ไร่ ในปี พ.ศ. ๒๕๗๐ และลดลงอย่างก้าวกระโดดให้เหลือเพียง ๑๕,๐๐๐ ไร่ ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๑ โดยดำเนินการตามมาตรการดำเนินงาน ๕ ระดับ ได้แก่

๕.๑) การเฝ้าระวังและจัดทำระบบพิกัดจุดแปลงระบาด

๕.๒) การบังคับใช้มาตรการควบคุมและถอนทำลายต้นที่เป็นโรค พร้อมคุมเข้มการเคลื่อนย้ายท่อนพันธุ์

๕.๓) การส่งเสริมการจัดตั้งแปลงผลิตพันธุ์ทนทานและต้านทานระดับชุมชน

๕.๔) การบูรณาการโครงสร้างพื้นฐานเพื่อปรับปรุงระบบระบายน้ำ และ

๕.๕) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเครื่องจักรกลการเกษตรเพื่อยกระดับการจัดการสู่การทำมันสำปะหลังแบบประณีต

๒. ผลการประเมินความพึงพอใจการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (Regional Workshop: RW) ครั้งที่ ๒ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔

๑) ส่วนที่ ๑ สภาพทั่วไป

๑.๑) เพศ

ผู้เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขตที่ตอบแบบประเมิน จำนวน ๙๖ คน พบว่าเป็นเพศหญิง จำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗ เพศชาย จำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓ รายละเอียดตามตารางที่ ๑

ตารางที่ ๓ จำนวนผู้ตอบแบบประเมินจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
หญิง	๕๕	๕๗.๐๐
ชาย	๔๑	๔๓.๐๐

๑.๒) จำแนกตามอายุ

ผู้เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขตที่ตอบแบบประเมิน จำนวน ๙๖ คน พบว่า ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่มีอายุ ๕๖ – ๖๐ ปี มีจำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๒๓

ตารางที่ ๔ จำนวนผู้ตอบแบบประเมินจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๒๕ – ๓๐ ปี	๒	๒.๐๘
๓๑ – ๓๕ ปี	๑๐	๑๐.๔๑
๓๖ – ๔๐ ปี	๑๒	๑๒.๕๐
๔๑ – ๔๕ ปี	๑๑	๑๑.๔๕
๔๖ – ๕๐ ปี	๑๘	๑๘.๗๕
๕๑ – ๕๕ ปี	๑๔	๑๔.๕๘
๕๖ – ๖๐ ปี	๒๙	๓๐.๒๓

๑.๓) จำแนกตามประสบการณ์ในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร

ผู้เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขตที่ตอบแบบประเมิน จำนวน ๙๖ คน พบว่า ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร ๓๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๒๒

ตารางที่ ๕ จำนวนผู้ตอบแบบประเมินจำแนกตามประสบการณ์ในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร

ประสบการณ์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๑ – ๑๐ ปี	๑๔	๑๔.๕๘
๑๑ – ๒๐ ปี	๒๖	๒๗.๐๘
๒๑ – ๓๐ ปี	๒๗	๒๘.๑๒
๓๑ ปีขึ้นไป	๒๙	๓๐.๒๒

๑.๔) จำแนกตามประเภทหน่วยงาน

ผู้เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขตที่ตอบแบบประเมิน จำนวน ๙๖ คน พบว่า ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่จำแนกตามประเภทหน่วยงาน จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๗๕

ตารางที่ ๖ จำนวนผู้ตอบแบบประเมินจำแนกตามประเภทหน่วยงาน

หน่วยงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สสท.๔ ขก.	๑๘	๑๘.๗๕
ศูนย์ปฏิบัติการ	๑๒	๑๒.๕๐
สำนักงานเกษตรจังหวัด	๖๖	๖๘.๗๕

๒) ความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจ/การนำไปใช้ ต่อการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ตารางที่ ๗ จำนวนผู้ตอบแบบประเมินความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจ/การนำไปใช้ ต่อการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ด้านประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้					
๑. หัวข้อประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีความเหมาะสม	-	-	๒๓	๓๙	๓๔
			๒๓.๙๕	๔๐.๖๔	๓๕.๔๑
๒. เนื้อหาการบรรยายมีความครบถ้วนเหมาะสม	-	-	๒๔	๓๒	๔๐
			๒๕.๐๐	๓๓.๓๔	๔๑.๖๖
๓. การแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมมีความเหมาะสม	-	-	๒๑	๔๐	๓๕
			๒๑.๘๘	๔๑.๖๖	๓๖.๔๖
๔. ความพร้อมของเอกสารประกอบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	๘	๑๐	๑๙	๓๓	๒๖
	๘.๓๓	๑๐.๔๑	๑๙.๗๙	๓๔.๓๗	๒๗.๑๐
ด้านวิทยากร					
๑. การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรมีความชัดเจน	-	-	๑๙	๓๔	๔๓
			๑๙.๗๙	๓๕.๔๑	๔๔.๘๐
๒. ความสามารถในการอธิบายเนื้อหา	-	-	๒๑	๓๕	๔๐
			๒๑.๘๘	๓๖.๔๖	๔๑.๖๖
๓. การเชื่อมโยงเนื้อหาในการจัดเวที	-	-	๒๒	๓๖	๓๘
			๒๒.๙๒	๓๗.๕๐	๓๙.๕๘
๔. มีความครบถ้วนของเนื้อหาในการจัดเวที	-	๑๒	๑๘	๓๕	๓๑
		๑๒.๕๐	๑๘.๗๕	๓๖.๔๕	๓๒.๓๐
๕. การใช้เวลาตามที่กำหนดไว้	-	-	๒๐	๓๗	๓๙
			๒๐.๘๒	๓๘.๕๔	๔๐.๖๔
๖. การตอบข้อซักถามในการจัดเวที	-	๑๐	๑๘	๓๘	๓๐
		๑๐.๔๑	๑๘.๗๕	๓๙.๕๘	๓๑.๒๖
ด้านสถานที่ / ระยะเวลา / อาหาร					
๑. สถานที่สะอาดและมีความเหมาะสม	-	๑๓	๑๘	๒๘	๓๗
		๑๓.๕๕	๑๘.๗๕	๒๙.๑๖	๓๘.๕๔
๒. ความพร้อมของอุปกรณ์	-	๑๑	๑๕	๓๒	๓๘
สื่อทัศนูปกรณ์		๑๑.๔๖	๑๕.๖๒	๓๓.๓๔	๓๙.๕๘
๓. ระยะเวลาในการจัดมีความเหมาะสม	-	-	๒๒	๓๓	๔๑
			๒๒.๙๒	๓๔.๓๘	๔๒.๗๐
๔. อาหาร มีความเหมาะสม	-	๑๗	๒๐	๒๙	๓๐
		๑๗.๗๒	๒๐.๘๒	๓๐.๒๑	๓๑.๒๕

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ด้านการนำความรู้ไปใช้					
๑. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้	-	-	๑๗	๔๑	๓๘
			๑๗.๗๒	๔๒.๗๐	๓๙.๕๘
๒. มีความมั่นใจและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ได้	-	-	๒๐	๓๗	๓๙
			๒๐.๘๒	๓๘.๕๔	๔๐.๖๔
๓. คาดว่าสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่/ถ่ายทอดได้	-	-	๒๑	๔๐	๓๕
			๒๑.๘๘	๔๑.๖๖	๓๖.๔๖

๓) ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

- ๓.๑) ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ที่หลากหลายในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตร
- ๓.๒) ได้เรียนรู้การใช้นวัตกรรมในงานส่งเสริมการเกษตร
- ๓.๓) การนำ AI ไปประยุกต์ใช้ในงานส่งเสริมการเกษตร เช่น ช่วยจัดการข้อมูล นำเสนอ
- ๓.๔) วางแผน กำหนดเป้าหมาย ดำเนินการตามแผน ประเมินผล
- ๓.๕) ได้แนวทางการจัดการโรคใบด่างมันสำปะหลังเพิ่มเติม
- ๓.๖) ได้รับความรู้ด้านการจัดทำต้นแบบองค์กรคุณธรรม
- ๓.๗) ได้รับความรู้ด้านการขับเคลื่อนสินค้าเกษตร/พืชมูลค่าสูง เช่น กล้วยหอม ทุเรียน

๔) ท่านจะนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ ได้อย่างไร

- ๔.๑) ปรับใช้ในงานที่รับผิดชอบ
- ๔.๒) ร่วมวางแผนการขับเคลื่อนการดำเนินงานแบบบูรณาการ หาแหล่งงบประมาณ สนับสนุน บูรณาการทำงาน
- ๔.๓) นำความรู้จากการใช้ AI ไปใช้ในการประยุกต์ใช้ในการทำงาน ปรับใช้ในการเขียนโครงการ การสืบค้นข้อมูล การจัดทำสื่อนำเสนอ
- ๔.๔) ตระหนักถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อการระบาดของโรคแมลงศัตรูพืช
- ๔.๕) ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรได้รับรู้ แนวทางในการขับเคลื่อนงานลดใบด่าง การส่งเสริมสินค้ามูลค่าสูง ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการระบาดของโรคแมลงศัตรูพืชในพื้นที่จังหวัด

๕) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

- ๕.๑) ข้อเสนอแนะ ดี ชม ในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ควรมีตัวแทนเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ เช่น ผู้ปลูกมันสำปะหลังที่สามารถลดใบด่างได้ มาร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะทำให้ได้ทราบข้อมูลความคิดเห็นในส่วนของเกษตรกรด้วย

๕.๒) ประเด็นแลกเปลี่ยนอยากให้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งต่อไป ได้แก่

(๑) การจัดทำโครงการกลุ่มจังหวัด และการบริหารงบประมาณโครงการที่ถูกต้องและปลอดภัยกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติของแต่ละจังหวัด

(๒) ประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และ AI ที่หลากหลาย

(๓) นโยบายรัฐบาลด้านการเกษตร

(๔) เทคโนโลยี/การจัดการการผลิตในช่วงวิกฤติการเอลนีโญ

(๕) การสร้างธนาคารท่อนพันธุ์สะอาด และตัวอย่างแปลงเกษตรกร ที่ประสบผลสำเร็จในการควบคุมป้องกันโรคใบด่าง

(๖) ศึกษาดูงาน หรือโมเดลความสำเร็จ ทำอย่างไรให้เกษตรกรยอมรับนวัตกรรมด้านการเกษตร การปรับตัวเข้ากับภูมิภาค และบูรณาการ

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมการเกษตร. (๒๕๖๐). คู่มือและวิธีการปฏิบัติงานระบบส่งเสริมการเกษตร (Training and Visit System : T & V System). <https://www.doae.go.th/>

กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร. โครงการพัฒนาเครือข่ายงานส่งเสริมการเกษตร ระบบส่งเสริมการเกษตร) ขับเคลื่อนการทำงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่. https://research.doae.go.th/?page_id=๑๓๕๙๐

ภาคผนวก

คำอธิบาย แบบประเมินฉบับนี้ทั้งหมด 3 ตอน ขอให้ผู้ตอบแบบประเมินตอบให้ครบทั้ง 3 ตอน เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ต่อไป

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความ

1. เพศ ☐ หญิง ☐ ชาย อายุ.....ปี

2. ประสบการณ์ในการทำงานด้านการส่งเสริมการเกษตร จำนวน.....ปี

3. ประเภทหน่วยงานของท่าน

☐ สำนักงานเกษตรจังหวัด ☐ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร ☐ ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตร ☐ ศูนย์ขยายพันธุ์พืช ☐ สสภ.

ตอนที่ 2 ระดับความพึงพอใจ / ความรู้ความเข้าใจ / การนำไปใช้ ต่อการเข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความพึงพอใจ / ความรู้ความเข้าใจ / การนำไปใช้ ของท่านเพียงระดับเดียว

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจ/ การนำความรู้ไปใช้				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
ด้านประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้					
1. หัวข้อประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความเหมาะสม					
2. เนื้อหาการบรรยายมีความครบถ้วน เหมาะสม					
3. การแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมมีความเหมาะสม					
4. ความพร้อมของเอกสารประกอบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้					
ด้านวิทยากร					
1. การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรมีความชัดเจน					
2. ความสามารถในการอธิบายเนื้อหา					
3. การเชื่อมโยงเนื้อหาในการจัดเวที					
4. มีความครบถ้วนของเนื้อหาในการจัดเวที					
5. การใช้เวลาตามที่กำหนดไว้					
6. การตอบข้อซักถามในการสัมมนา					
ด้านสถานที่ / ระยะเวลา / อาหาร					
1. สถานที่สะอาดและมีความเหมาะสม					
2. ความพร้อมของอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์					
3. ระยะเวลา มีความเหมาะสม					
4. อาหาร มีความเหมาะสม					
ด้านการนำความรู้ไปใช้					
1. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้					
2. มีความมั่นใจและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ได้					
3. คาดว่าสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่/ถ่ายทอดได้					

สรุปประโยชน์ที่ท่านได้จากการเข้าร่วม
เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ท่านจะนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ ได้อย่างไร

ความไม่พึงพอใจของท่าน ระบุ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

1. ข้อเสนอแนะ ที่ ชม ในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครั้งนี้ ได้แก่

2. ประเด็นที่ท่านอยากให้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครั้งต่อไป ได้แก่

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบประเมิน

